

TANULMÁNYOK

Egy elfeledett háziezred

A veszprémi hetes tüzérek

FÖLDESI FERENC

AZ 1912–1913. ÉVI BALKÁNI HÁBORÚ ÉS ANNAK MEGOLDATLANSÁGA, vagy még inkább a probléma megoldásának elodázása eredményezte, hogy az Osztrák–Magyar Monarchia politikai és katonai vezetése áttekintette haderejének állapotát, majd – levonva a következtetéseket – erőteljes hadrendbővítésbe és fegyverkezésbe is kezdett. A haderő bővítését – és ezen belül a Magyar Honvédségét – ugyan 1912-ben határozták el és a legfelsőbb katonai vezetés ki is adta a megfelelő szervezési intézkedést, a tényleges végrehajtás 1913-ra csúszott át. Az újjászervezést előkészítő intézkedések 1912 októberétől kezdődtek.

Veszprém ekkor már rendelkezett állandó elhelyezésű honvéd gyalogzászlóaljjal. Az 1912-ben kiadott szervezési intézkedésnek megfelelően a veszprémi zászlóalj a székesfehérvári 17. honvéd gyalogezredtől elszakadtak, és Veszprémben megalakult m. kir. 31. veszprémi honvéd gyalogezredhez kerültek. A 31. hv. gyalogezred – most már teljes létszámú – ezredtörzse 1913. március 1-jével alakult meg.¹ 1913-ban megalakult egy másik veszprémi „házi katonai szervezet” is: az m. kir. 7. hv. tábori ágyúezred.

A tanulmányban az ezred 1914-es mozgósítását, majd kivonulását a keleti hadszíntérre, illetve az 1914-ben végrehajtott harcait mutatom be forrásközlésként a Hadtörténeti Levéltárban őrzött iratok alapján.

*

A tüzéralakulat hadrendi számozása – igen rövid idő alatt – többször is változott. Az 1913. március 1-i megalakításakor² – ami az 1912. évi szervezési intézkedéshez³ kapcsolódott – megnevezése: m. kir. 1. honvéd tábori ágyúosztály. A megalakítása az elrendelő intézkedésben a következők szerint: az 1. honvéd tábori ágyús osztály ideiglenesen megalakul 1913 márciusáig Hajmáskéren, azt követően Veszprémben,

Megyesi Schwartz Jenő, a 7. hv. táborigényosztály parancsnoka

majd véglegesen Veszprémben építendő honvéd tüzérlaktanyában.⁴ A tüzérosztály parancsnoka Capp Gusztáv alezredes lett. Nem előrszaladva a történettel, de itt látom célszerűnek megemlíteni: 1914 tavaszán – már a háborús készülődés jegyében – változott a tüzérség szervezete. A veszprémi 1. hv. táborigényosztály ezred szervezetű lett, megnevezése: m. kir. 7. hv. táborigényosztály (4 üteggel). Parancsnoka ismét Capp Gusztáv alezredes, akit majd megyesi Schwartz Jenő, az ezred II. osztályának a parancsnoka követ. Schwartz Jenő⁵ a parancsnokságot a világháború végéig megtartotta, részt vett az ezred összes harcában.

Az ágyúezred a később megalakuló 41. honvéd tüzérdandár magját is adta (a dandár parancsnoka Capp Gusztáv ezredes), hiszen az évek során többször is átalakult, mintegy keretét képezte a 7. honvéd táborigényosztály ezrednek (megalakult Hajmáskéren), majd a 41. hv. nehéz tüzérosztálynak.

Az ezred harcainak leírása a HM Hadtörténeti Intézet és Levéltárban található II. 1000 m. kir. 7. táborigényosztály iratanyaga alapján történt. Az iratanyagban megtalálható az ezrednapló (hiányos), az 1–4 ütegeinek naplói, melyek közül csak a 4. üteg teljes. Német és magyar nyelvű feljegyzés olvasható az ezred I. és II. osztálynaplóiban (szintén hiányosak), valamint töredékes hadműveleti iratok, a hadtápbiztosítás iratai és egyéb feljegyzések adják ki az ezred iratanyagát. Ez idáig az ezred iratanyagát még nem dolgozták fel.⁶

Az ezred parancsnoki állománya és fegyverzete a harcra történő kivonuláskor:⁷

Parancsnok: Capp Gusztáv alezredes

I. osztály parancsnoka: Wolf Henrik őrnagy

II. osztály parancsnoka: Schwartz Jenő őrnagy

Gazdászati hivatal parancsnoka: Haidekker Jenő hadnagy

Fegyverzete: 8 cm táborigény, ütegenként 6 löveg, összesen 24 táborigény

Ütegparancsnokok:

1. üteg: Rumpelles Mihály százados
2. üteg: Herold Antal százados
3. üteg: Engelbach Adolf százados
4. üteg: Bulyovszky Jenő százados

Lőszeroszlop parancsnokai:

1. lépcső: Opperl Imre hadnagy
2. lépcső: Frank Rikárd hadnagy
3. lépcső: Alexy Béla hadnagy
4. lépcső: dr. Csapó Ferenc hadnagy

Ezredorvos: dr. Joób-Fancsaly Aladár

Főállatorvos: dr. Thuróczy Péter

Az ezred létszáma:⁸

Seregtest	Képez üteget	Élelmezési		Ütközet			Gyengélk.		Jármű		
		Létszám						Létszám			
		ember	ló	gyalogos	lovás	löveg	ember	ló	2-4-6 fogatú		
Ezredtörzs	–	31	22	–	8	–	–	–	1	2	–
I. osztály	2	367	284	128	142	12	–	–	8	2	28
II. osztály	2	364	284	128	142	12	–	–	8	2	28
Összesen	4	762	590	256	292	24	–	–	17	6	56

A következőkben elsősorban az ezred 4. ütegeinek naplói alapján mutatom be az alakulat 1914. évi megalakulását, harcait, harctéri mozgását.⁹ Ahol szükséges, ott az adott napon a társütegek harctéri leírását, illetve a hadműveleti iratokban feljegyzett eseményeket is közlöm. Az ütegeket egyébként a feladatok végrehajtása érdekében minden esetben csoportokba vonták össze, vagy az egyes ütegeket kikülönítették a tervezett harc feladat tüzéségi támogatására. Az ezred négy ütege egy időben, egy körletben ritkán tartózkodott.

M. kir. 7. honvéd tábori ágyúezred, 4. üteg¹⁰

Mozgósítás, felszerelés, felvonulás: A parancs vételének napja: 1914. július 31.

Az üteg délután 5 h-kor kapta meg az általános mozgósítást elrendelő parancsot; mint az első mozgósítási nap augusztus 4-ike jelöltetett meg. A legfelsőbb elhatározást a legénységnek azonnal kihirdettük.

A harci vágy és a lelkesedés megnyilatkozása bámulatos volt, a hajmáskéri lak-tanya egetverő éljene feljogosít azon reménykedésre, hogy kizárólag magyar anyanyelvű legénységünk őseihez méltó lojalitással, bátran, akadályt nem ismerő kötelességtudással néz a bekövetkezendő nehéz napok elé. Szinte várták már a parancsot, hogy kezükbe vegyék a fegyvert hazájuk védelmében.

A napokkal előbb elrendelt részleges mozgósítás az érezhető külpolitikai idegesség felhúzta jó előre embereink érdeklődését úgy, hogy még a legutolsó hajtótűzér is – a maga módja szerint – tisztában volt a háború okairól és annak szükségességéről.

A háború okairól való kérdezősködéseinkre fényes feleletet kaptunk. Sok egészséges, persze szimpla gondolatot hallottam, mind megannyi megnyilatkozása a magyar lovagiasságnak és egyenes gondolkodásnak.

A tisztek közt általában elterjedt vélemény volt, hogy a mozgósítás csak egy diplomáciai aktushoz a tekintélyt adja. Ezt megerősíteni látszott, hogy az első mozgósítási nap, a mozgósítás elrendelése után az ötödik napra jelöltetett ki.

Sokan vannak közöttünk, akik szinte elkeseredve panaszkodnak: egyszer adódik alkalom, hogy a katona produktív munkát végezzen és akkor is a diplomáciai óvatosság útjába áll. Azok, akik számolnak a hadsereg közbelépésével: egy igen rövid háborút jósolnak; indokolják nézeteiket a milliós hadsereg óriási szükségele következtében beálló elviselhetetlen gazdasági helyzettel.

Még a délután, illetőleg az est folyamán a mozgósítási előmunkálatokat egészítjük ki. Csodálatos pontossággal vannak megszerkesztve. Az „*Idő és Munkabeosztás*” az üteg napi teendőit tartalmazza; a „*Munkacédulák*” az egyes személyek dolgait szinte percről percre.

Kétséges, hogy ezek az – időhöz – sőt perchez kötött programok megfelelnek majd, mert nehezen képzelhető el, hogy a beálló zűrzavarban a megnevezett személyek az előírt időben a nekik kijutó munkát el tudják végezni.

A „*Munkacédulák*”-nál célszerűbbnek látszik, hogy az ütegpárancsnok a parancskiadásnál az „*Idő és Munkabeosztás*”-ból a másnapi munkát elosztja és az embereket kioktatja.

Előre láthatólag a „*Munkacédulák*” kudarca teljes lesz, mert mikor ezeket szerkesztették, az ütegeknek ló átvételi különítményeket kellett, hogy az avatott lovakért küldjenek. Ma érkezett rendelet szerint a lótulajdonosok hozzák a felszerelési állomásra. Említett eset teljesen hasznavetetlenül teszi a békében oly nagy gonddal és munkával megszerkesztett „*Munkacédulák*” egy jó részét; a mi meg használható lenne az érték nélkülivé válik, hogy a mozgósítási parancs vételének napja után az első mozgósítási napig három teljes munkanap van, holott az első munkálatoknál kettővel számoltunk. A sok béke munka „*Munkacédulák*” hiábavalóknak látszanak.

A mozgósítást megelőző második nap, augusztus 1.

A nap nagy része csomagolással telt el. Az üteg a felszerelési állomásra, Veszprémbe, szálláscsinálókat küldött a szállás előkészítésére. Különféle kósza hírek keringenek: újabb hadüzenetről tudnak. Említésre érdemes, hogy a tartalékosok nagy része már ma akar a csapattestéhez bevonulni. Itt is tapasztalható az a türel-

metlenség a mit a tényleges legénységünkön észre lehet venni. Mindenki fél, hogy elkésik, hogy a háború nélküle véget ér. Érdemleges munkát nem végeztünk.

A mozgósítás első napját megelőző nap, augusztus 2.

A mai napon úgy látszik, hogy az elvégzendő munkának időhöz és személyhez kötött beosztása nem felel meg, vagy a „*Munkacédulán*” feltüntetett személy nem állott rendelkezésre, vagy az előírt teendők nem voltak a megjelölt időben elvégezhetőek. Így a laktanya berendezési tárgyak átadása az átvevők más elfoglaltsága miatt nem történt meg, hanem részben átadás nélkül hurcolkodott ki a legénység, részben pedig az átadást elhalasztottuk.

Mint igen üdvös intézkedést fel kell említenem, hogy az üteg békeállománybeli hajtókat vezényelt a pótüteg raktáraiba, hogy a darabonként raktározott szerszám alkatrészeket hatosfogatonként összeállítsák. Ezen intézkedés előre láthatólag az átvételt megkönnyíti; a később bevonuló tapasztalatlan tartalékos hajtó legénység pedig kész összeállított hatos fogatot kap.

Az üteg minden előkészületet megtett, hogy holnap reggel Veszprémbe a felszerelési állomásra meneteljen.

A mozgósítást megelőző nap, augusztus 3-án.

Indulás Veszprémbe reggel 8 órakor. Az ütegek önállóan menetelnek, érkezés délelőtt 10 h körül. A kiutalt szállások megfelelőek voltak. [*Laktábor hely vázlat szerint.*^{11]}

Még a mai nap folyamán a loállományunk körülbelül 90-re emelkedett. A lovaknak avatási számaikkal kellett volna bevonulniuk, de a sörénybe fonott, nagyrészt papír számok elvesztek, úgyhogy már az első nap a lovak azonossága nem volt megállapítható. Az ütegparnacsnok parancsára a papírszámokat bádoggal helyettesítettük; a bádóg azonban elvágta a zsinórt amivel befontuk, úgy hogy már délután csak némelyik lovon volt meg az eredeti jelzés. Így történhetett meg, hogy a mellettünk táborozó alosztályok néhány jobb lovat elkötöttek és helyettük másikat hagytak ott. Ez természetesen különösen addig folytatódott, míg a lovakat küllemükről meg nem ismertük.

A loállományunknak aránytalan megnövekedése az emberek állományához képest arra vezetett – nem állván elég hajtó tüzér (lóápoló) rendelkezésünkre –, hogy az egymást nem ismerő lovak összerúgtak. Némelyik pár hétre munkaképtelenné vált.

Első mozgósítási nap, augusztus 4.

Legénységünk a mai napon majdnem elérte az előírt hadiállományt – néhány altiszt és hajtótüzér hiányzik.

Lóállományunk teljes, csak néhány, előre láthatólag több hétig munkaképtelen lovat kellene kicserélni, minőség tekintetében a most sorozott lóvak messze felülmúlják a békeállományaink anyagát. Délelőtt a szerszámzatot vettük át a pótüteg raktáraiból. Igen megkönnyítette az átvételét, hogy a hatos fogatok össze voltak állítva – könnyen áttekinthető az anyag. Az átvétel alig tartott egy félórát.

A „*Munkacédulák*” mint már mai is látszik, nem használhatók, mert az előmunkálatokban nem az első mozgósítási napon volt tervbe véve a szerszámzat átvétele.

Délután a ruházat és fegyverzet fölvételezése történt meg; a legénység azonnal felruháztatott.

Második mozgósítási nap, augusztus 5.

A hámos lovakat állítottuk össze és szerzámoztuk fel. Igen könnyen és minden különösebb nehézség nélkül ment minden, ami főleg annak tulajdonítható, hogy a szerszámzat hatos fogatonként volt összeállítva. A lovaknak egy része – nem szokván meg, a hámos szerszámot – ellenkezett a befogásnál. Ezeken a lovakon a szerzámot, hogy hozzá szokjanak, egy ideig fenn hagytuk.

Délután a járóműveket és a lövegeket vettük át, utána hajtóiskola volt. Érdekes, hogy a sorozott lovak között nem volt egy iga csökönyös sem, ellenben a békeállományunk lovai közül némelyik az új összeállításban nem akart húzni.

Este a lövészerkocsikat [*vagyis: löszeres kocsi*] és a lövegeket felmálháztuk.¹²

Harmadik mozgósítási nap, augusztus 6.

Az üteg legénységi állománya elérte a hadilétszámot, az üteg beosztás elkészült. Említésre méltó, hogy a legénység szívesen tagadja, hogy ért a lóhoz, vagy, hogy hajtó volt. Nem a lótól, inkább a munkától, amivel a lovak ellátása jár, féltek.

Délelőtt hajtóiskolát és lovardát tartottunk, délután tűzharc volt.

A hátsólovak a tegnapi próbanyergelés után szépen mentek. Baj csak a feszítőzablákkal volt, úgy, hogy a láncot kénytelenek voltunk levenni – az érzékenyebb szájú lovakat csak csikó-zablával járattuk.

Negyedik mozgósítási nap, augusztus 7.

A tartalékos legénység polgári ruházatát adtuk át a pótütegnek megőrzés végett, különben tűzharc, hajtóiskolát és lovardát tartottunk.

Futótűzként terjed el ma reggel az a hír, hogy Franciaország nagymennyiségű aranyat szállít személyautókon Oroszországnak, monarchián keresztül.¹³ Kémhírek szerint a fő közlekedési vonalakat elkerülve Svájc, Tirol, Karnten (Karintia) és Magyarországon át igyekeznek menetcéljuk felé. Állítólag a dél-magyarországi vármegyék egyikében látták is a száguldó gépkocsikat; nő és osztrák–magyar tisztí uni-formisban lévő utasokkal.

Megerősíti ezen elterjedt hír valóságát az állomásparancsnokságnak délután 1 órakor kiadott intézkedése, hogy az ütegek szálláskörleteik közelében lévő hidakat és útkereszteződéseket őrségekkel figyeltessék meg, azon kívül egy lovas járőr összeállítása rendeltetett el. A járőr délután 2-kor Zigler hadnagy parancsnoksága alatt eligazítás végett jelentkezett az állomásparancsnokságnál.

Feladata a menetvonal betartásával lovagolni és az útjába kerülő gépkocsikat igazoltatni és átvizsgálni. A járőr másnap délelőtt 3 óra 20-kor eredmény nélkül bevonult.

Ötödik mozgósítási nap, augusztus 8.

Délelőtt 30 perces menetgyakorlat, üres lövészerkocsikkal – különben foglalkozás, mint tegnap. Délután a harcoss ütegekhez tartozó kocsikat málháztuk. Említésre érdemes, hogy a mozdonyok¹⁴ ülései alá négy-négy lópokrócot szíjajztunk hideg időjárásra számítva.

Hatodik mozgósítási nap, augusztus 9.

Délelőtt lövészer felvételezés. A raktárhoz menet és jövet gyakorlatokat tartottunk fogatolt üteggel. Főleg alakzatváltoztatásokkal. A fogatok kitűnően húznak. Délután tűzharc.

Hetedik mozgósítási nap, augusztus 10.

Kivonulás harcoss ütegekkel Jutas-pusztára, ahol kézi lőfegyverrel éles tölténnyel löttünk. Dacára az előző oktatásnak, főleg a hajtótüzérek nem tudták puskájukat kezelni. Sokan a tölténytárat lövedékekkel lefelé akarták a szekrénybe¹⁵ erőszakolni. Célzásról szó sincs – az irányzékot alig ismeri valaki. Általában azt a benyomást keltették, mintha soha nem látottak volna tényleges szolgálatuk alatt puskát. A lövés után harcserű gyakorlatok fogatolt üteggel.

Nyolcadik mozgósítási nap, augusztus 11.

Az üteg délelőtt 7 órakor osztály kötelékben kivonult, kb. 8 km menet után egy, a helyszínen rögtönzött feltevés alapján fedett tüzelőállásba vonul fel. Majd az ellenség üldözése folyamán néhány nyílt állást foglalt.

Említésre érdemes, hogy a délelőtt 12-ig tartó gyakorlat alatt négy rudat kellett kicserélni, mert a már évek óta raktározott fa teljesen kiszáradt és így rugalmasságából sokat veszítve igen hamar eltörött. A járatlan hajtók is okai a rúdtöréseknek. Főleg a huszároktól áttolt tartalékosok kezelik a hámos lovakat paripaként. Rövid, sőt derékszög alatti fordulatokat lovagolnak, tekintet nélkül a hatosfogat többi lovaira.

Délután tűzharcot és telefonoktatást tartottunk. Előre láthatólag a harcban nem

használható optikai távjelzést teljesen kikapcsoltuk. Használhatóságát az említett jelzési módnak azért vontuk kétségbe, mert legénységünk szellemi képességei kevés reményt nyújtottak arra, hogy biztosan, minden kétséget kizáró módon morse-jeleket leadni és felvenni megtanulja. A tényleges, begyakoroltnak mondott telefon legénységgel végzett kísérletek megmutatták, hogy biztonságról szó sincs, az egész csak találgatás. Bár háborús tapasztalataink még nincsenek, általában kizártnak tartjuk, hogy ellenség előtt, esetleg tűzben zászlókkal egyik állomásra a másikra intégethessünk. Csak azokat a konvencionális rövid jeleket gyakoroltuk, melyek a „Gyakorlati szabályzat”-ban a gyalogsággal való összeköttetést célozzák.

Kilencedik mozgósítási nap, augusztus 12.

Délelőtt hajtóiskola volt és az altisztekkel tereplovaglást tartottunk. A lovaglásnál feltűnt, hogy a lovaglásban a gyakorlatlan altisztek a betöretlen lovakon a harc-téri kívánalmaknak teljesen megfelelnék.

Délután, mint tegnap.

Tizedik mozgósítási nap, augusztus 13.

Kivonulás osztálykötelékben, főleg a tisztek teendőinek gyakorlása, különösen tűzharcban.

Délután erődítési munkálatok. Lövegvezetők és irányzók oktatást nyertek teendőkéről: repülő, mozgó gömbök lödőzésére.

Tizenegyedik mozgósítási nap, augusztus 14.

Délelőtt: lovarda, hajtóiskola és irányzó gyakorlatok. A kezelő legénység csodálatos készséget mutat a tűzharcban.

Délután: ló- és számszámvizsga. A beosztott tisztekkel az osztályparancsnok szögmérő gyakorlatot tartott.

Ezen a napon az ezred *I. ütegének* bejegyzése szerint¹⁶ az üteg állománya irányzógyakorlatokat végzett a teleptéren. A tisztek számára szögmérő-iskolát tartott az osztályparancsnok. A legénységnek ismertettek néhány haditörvény-cikkelyt, mint például a szökésről, a fegyelemellenes viselkedésről, valamint a magatartásról ütközet előtt, alatt és után.

Tizenkettedik mozgósítási nap, augusztus 15.

Az *I. üteg* hajnal 4 órakor az ezredparancsnokság parancsára egy löveget az ún. „Számárlegelőre” huzat és azt a város közönségétől kapott virágokkal feldíszíti. Az ágyú tiszta virág. Reggel 6 óra 45-kor az *I. üteg* gyalogmenetben vonul a „Számárlegelőre”.

A teljes harcász üteg – valamint a többi üteg – legénysége a mai napon teszi le,

illetve újítja meg a honvédesküt. Délelőtt 8-kor ezredkötelékben fogatolt harcos üteg kivonul Veszprémből K-re közvetlen a város mellett fekvő legelőre, ahol zárt vonalban sorakozva fogadja az ezredparancsnokát, Capp Gusztáv alezredest és az állomás parancsnokot.

Egész Veszprém megjelent a „hetesek” eskütételénél. Impozáns látvány volt, békekeretekhez szokott szemeknek a hadi állományú kolosszus. Délcegen üttek tüzéreink az új csukaszürke uniformisban, minden szem tele önbizalommal, bizakodással. A tábori lelkész az egybegyűlt legénységnek az eskü lényegéről tartott hosszabb beszédet, majd ezredparancsnokunk lelkesítő szavaira egetverő „éljent” kiáltottak tüzéreink, a legfelsőbb hadúrra, kinek bölcs belátása a háború szükségességét felismerte és a hadiállapotot elrendelte. Az esküt Ruzsicska Béla főhadnagy, ezred segédtsit olvasta fel; ezer torok mondotta utána: „*Isten minket úgy segítjen!*”

Nem volt néző, kinek szemei szárazon maradtak volna. Hisz ezekkel karácsonyra Szentpéterváron leszünk – gondoltuk. Némán – a pillanat nagyszerűségének hatása alatt állva – néztünk egymásra.

Szinte felrázott merengésünkből a parancs a díszmenetre. Az ütegek ügetésben robogtak el a megjelentek előtt. Ezredparancsnokunk meglegedett mosolya, büszkévé tett; jóleső érzéssel gondoltunk vissza az elmúlt hetek emberfeletti munkájára, melynek gyümölcse, alezredesünk elismerése nem maradt el.

A veszprémi újságokban olvasható: Augusztus a katonák eskütétele és búcsúzásának jegyében zajlott le. Először a város tüzérezrede, a m. kir. 7. honvéd tábori ágyúezred újította meg a honvédesküt. A Nagymezőn állt fel az ezred teljes menetfelszereléssel Nagyboldogasszony napján, vagyis augusztus 15-én. Az ezred eskütételén megjelent Veszprém vármegye alispánja,¹⁷ a város polgármestere dr. Komjáthy László, akik beszéddel köszöntek el a honvédektől. A válaszbeszédet az ezred parancsnoka, Capp Gusztáv alezredes mondott, majd – írja a lap tudósítója – „*A rákövetkező felvonulás oly látványosságot nyújtott a nagy számban kisereglett veszprémieknek, aminőt eddig még nem láttak, legfeljebb képeken.*”¹⁸

A városban egész nap a tüzérekről beszéltek, sokan érdeklődéssel keresik fel telephelyünket, hogy az ágyúról ismereteket szerezzenek.

Persze a telepőrök ráfogták minden közeledőre kurtályukat.¹⁹ A kíváncsiak látva, hogy a haragos tüzér nem ért tréfát, néhány száz lépésre az ágyúk körül csoportosultak, míg végre valaki oda vezette őket és pár szóval érthetővé tette, hogy hogyan lő a tüzér. Délután az erre önként jelentkező legénység gyónt, illetőleg úrasztalához járult – különben pihenők volt.

Tizenharmadik mozgósítási nap, augusztus 16.

Egész napunk azzal telt el, hogy az üteg a felvonulási körletben való utazáshoz előkészült. Legénységi iskolát tartottunk a szállításról és a berakodásról. Békében igen kevés tapasztalatokat szerezhettünk ez irányban, úgy, hogy tisztára a „Szolgálati szabályzat” és az utasításokra támaszkodtunk. Berakodó tisztül Giczey [György] főhadnagyt rendeltetett ki.

Tizennegyedik mozgósítási nap, augusztus 17.

A rendes, minden utazás előtt érzékelhető idegesség uralkodik az egész ütegben – mindenki csomagol. A járóműveink málházását egészítjük ki a vasúti kocsik előkészítéséhez szükséges szalmát, a napokig tartó utazásra a lótápot szállítjuk ki a pótüteg kocsijain a Jutas állomásra.

Délután 6 óra 30-kor elhangzó „imához” után a legjobb kedélyben megyünk Jutasra, ahol ütegünket vonatra rakják.

A rakodás igen soká tartott. A szabályzatban előírt két óra rakodási időt erősen túlléptük. Részben gyakorlatlan legénységünk volt az oka, másrészt, hogy mindent előírások szerint akartunk rakni, amit a viszonyok, illetőleg a vasút készületlensége nem engedett meg. Megtörtént, hogy a kerekek alá teendő ékek hiányoztak – szög az egész állomáson nem volt. Eleinte persze kerestünk, szaladtunk: baktértől, állomásfőnökiig végre megnyugodva, az említett eszközök nélkül, kötelekkel, láncokkal erősítettük meg járóműveinket és ágyúinkat a „kocsik”-ra. A lovakkal különös baj nem volt, némelyik ellenkezett ugyan, de rövid tusa után megadta magát sorsának.

A szállítmány két részben, az első délután 11 óra 30 perckor, a második délelőtt 2-kor indult. A pályaudvar, dacára a felhőszakadás szerű esőnek és a késői indulásnak, igen népes volt. Egy lelkesítő „éljen” a száz és száz kendőlobogtató búcsúzó könnyes tekintete kísért végig az állomáson.

A városban megjelent újságok beszámolója szerint a háziezredek frontra való indulásuk előtti búcsúztatáson minden esetben a polgármester, dr. Komjáthy László képviselte a várost. Először a m. kir. 7. honvéd táborigényőrszektől köszönt el veszprémi polgárok jelenlétében. Az eseményről részletesen olvashatunk a Veszprémvármegye című újságban:

„Az esőtől terhes felhők dacára ezren és ezren mentek ki gyalog Jutasra már a délutáni órákban s mire a városi tanács tagjai megérkeztek, az állomási tér és terület teljesen telve volt lelkes közönséggel. Komjáthy László dr. polgármester egy pompás kis selyem nemzeti színű zászlót hozott, amelynek szalagjára az 'Istenért, királyért és hazáért – Veszprém 1914. augusztus 18.’ – szavakat maga a polgár-

mester felesége hímezte izléses formában arany fonállal. A vasúti kocsik s minden egyes honvéd gazdagon föl volt díszítve virággal és fenyőgallyal; a közönség bőven ellátta a honvédeket szivarral és cigarettával. [...] Komjáthy László polgármester a következő szavakat intézte az ezredparancsnokhoz: Méltóságos Ezredes úr! Jelképét hoztuk e lobogóval szeretetünknek, – hogy majd a messze távolban is kifejezője legyen annak a szeretetnek és együttérzésnek, amely Veszprém város közönségét vitéz honvédtüzér ezredünkkel összeköti. Legyen ez a zászló buzdító a küzdelemben, legyen emlékeztető a harcban, hogy amíg hősiesen küzdenek honvédeink és harcolnak 'Istenért, királyért és hazáért' mi buzgón fohászkodunk és könyörgünk a magyarok Istenéhez – vezesse őket diadalra, győzelemre, dicsőségre.

Fogadja méltóságod e lobogót azzal a szeretettel, mellyel városom közönsége nevében átnyújtani szerencsés vagyok. Éljen a király, éljen a haza, éljen a 7-ik honvéd tüzérezred.

Az ezredparancsnok megköszönte a szíves ovációt, a város megtöltötte a honvédek kulacsát borral, s a vonat a sok ezernyi közönség zúgó éljenzése közt kirobogott az állomásról."²⁰

Augusztus 18–20-ig

A szállítmány Budapesten – Orlówon át 20-ig Chipowig ér el. Felejthetetlen lesz az utazás mindannyiunknak, kik a lakosság lelkesedését láttuk és áldozatkészségét élveztük. Nagyobb és kisebb állomásokon egyaránt várták a harcba indultakat – ellátták édességekkel, cigarettával. Kedves jelenetek játszódtak le: hölgyek nagybajszú magyarjainkat gerbauid-val (zserbó) kínálgatták – csak hosszas rábeszélésre merték a sztaniolba csomagolt bonbonokat megenni. A selyembe öltözött pesti asszonyon éppen úgy meglátszott, mint a kenyerét jó szívvel kínáló kendős falusi menyecskén, hogy átérzik: sok vér fog még értük folyni – ezek azért mennek.

Feltűnő a lengyelek lelkesedése, mint a lengyel nemzeti jövődjé felszabadítóit ünnepelnek.

Augusztus 21.

Délelőtt 6 órakor megérkeztünk Mosciskara. Egy óra alatt kivagoníroztunk és a pályaudvar parancsnokának eligazítása szerint azonnal megindultunk Lasky-Goscincowe nevű lengyel faluba, mely az üteg szálláskörletéül jelöltetett ki.

Hét kilométeres menet után megérkeztünk, délelőtt 8 órakor és laktáborba szállottunk. A kiutalt szállások a galíciai viszonyokhoz képest elég kényelmesek voltak.

A hosszú utazás lovainkon alig látszik. Említésre érdemes, hogy az utazás alatt a lovak alig ettek zabot, inkább a széna fogyott. Délután 1 óra 15-kor egy észre vehe-

tő napfogyatkozásban néhány babonára hajló emberünk rossz előjelet látott; parancskiadásnál aztán népszerű magyarázattal balhiedelmüket eloszlattuk.

Augusztus 22.

Az üteg Lasky-Goscincowen laktáborozott.

Délelőtt loápolás és anyagkarbantartás volt, az altisztek az ütegethervezés vezetésével térképoltatást gyakoroltak. Általában feltűnt, hogy a tartalékosok bár az egyezményes jeleket mind megfelelően ismerték, a terepalakulások feltűntetésében és felismerésében nem nagy jártasságot mutattak.

Délfelé nagy meglepetéseket keltő hírek terjedtek el. Állítólag nagyobb ellenséges lovasszázados a rawa-ruskai pályaudvarorséget megrohanta, az állomást megromgálta és néhány közeli műépítményt felrobbantott. Ezen híreket megerősíteni látszik, hogy a 20. honvéd gyalogezred egyik zászlóalját a Mosciska–Rawa-Ruskai vonal biztosítására kirendelték.

Ezen hírek, bár ellenőrizhetetlenek voltak, mégis nyugtalanságot keltettek. Annál is inkább, mert az említett állomás alig volt szálláskörletünkől néhány napi járóföldre.

Délután a tisztikar a hadsereg parancsnokság egy tájékoztatását beszélte meg, az oroszok tüzéségi anyagáról és tüzük hatásáról. Mint érdekeset megemlítem, hogy az említett leírás az ellenség tüzéségi fölényét elismeri, mégis hatásában kételkedik, tényekre hivatkozva mondja, hogy gránátjaik egy része fűrészpörrel vagy homokkal vannak töltve.

Augusztus 23.

Indulás reggel 6 órakor Schamschula tábornok vezetése mellett, a 82. honvéd gyalogdandár²¹ menetoszlopába beosztva. Ütközetmenet Lasky-Goscincowerről osztálykötelékben Jaworowóba. Rogoznóban harminc perces pihenőt tartottunk.

Közvetlenül Jaworowótól délre a menetoszlop megállott, csak miután már majdnem egy órája állottunk az úton tudtuk meg, hogy pihenőt rendeltek el. Természetesen az üteg a pihenőnek szánt időt menetkészen kínlódta végig.

A pihenő alatt kapta az üteg az éjjelezésre vonatkozó parancsot, hogy Jaworowóban táborozzon. Érkezés a kiutalt szálláskörletbe délután 5 órakor.

Az erősen homokos út, a gyalogsági oszlop lassú menete teljesen kimerítette lovainkat. Hozzájárult még az is, hogy a tüzéség a második pihenőnek szánt időt – minthogy a parancs elmaradt – menetkészen töltötte el, nem itathatott. A kánikulai hőséget csak a délután megeredt zápor enyhítette.

Mozgókonyháink a menetoszlop végén egyesítettek. Időnk nem lévén a néhány ezer lépésre hátul lévő járműveket előrehozni – legénységünk egész nap nem evett.

A m. kir. 41. honvéd gyaloghadosztály parancsnoki kara. A szakállas, körköpenyes altábornagy Schay Gusztáv, a ho. parancsnoka. Mellette balra szintén körköpenyben Foglár József tábornok, a 40. gyalogdandár parancsnoka. Schaytól jobbra Schamschula Rezső vezérőrnagy, a 82. gyalogdandár parancsnoka. Jobbról a második, a cigarettázó pedig Capp Gusztáv ezredes, a 41. tábori tüzérdandár; korábban a 7. hv. tábori ágyúezred parancsnoka. Tőle balra hátratett kézzel Hautzinger (később Jány) Gusztáv vk. százados (utóbb vezérezredes).

Forrás: SCHAY, 77. oldal és

<http://medals.extra.hu/modules/myalbum/photo.php?lid=9722>

Augusztus 24.²²

1. üteg: Ütközetmenet a hadosztály kötelékében. Menetelés Ikló. Indulás 8 óra 30-kor délelőtt a menetoszlopba való besorozás után. Hosszú pihenő: Jasów – Nowy nyugat bejáratánál. Étkezés, itatás, eligazítás, melynek értelmében az üteg Iklón laktáborozik a 32. gyalogezreddel [*m. kir. 32. (dési) honvéd gyalogezred*] és a 2. üteggel együtt. Szálláscsinálók osztályától Takács főhadnagy, ütegtől Vörös hadnagy és négy altiszt. A laktábor körletben [*túldoldali vázlat szerint*] az üteg délután 2 óra 30-kor érkezik be. Különösen kiemelendő, hogy a vonat megérkezése e napon is éjjel, részint pedig 25-én délelőtt 4 órakor érkezett be Iklóra, midőn az üteg már menetkészben állott a telepítésre. E körülmény szükségessé tette, hogy a tartalék renden kívül minden mozdonyra még egy napi tartalék málháztassék. Időjárás tiszta, mérsékelt meleg, délután ¼ óráig tartó zápor. Étkezés beérkezés után rendes. Erőállapot teljes, munkaképtelen 2 ló.

4. üteg: Ütközetmenet a hadosztály egy útvonalán menő oszlopában. Indulás délelőtt 8 óra 30 perckor. Laktáborozás Iklóban.

Ütegünk a mai nap folyamán nem kapott ebédet, mert a húst a konyha csak későn este kapta meg. A közétkezést a legénység könnyen pótolta a baromfiakban gazdag vidéken.

Augusztus 25.

1. üteg: Ütközetmenet az ezred kötelékében. Általános irány északkelet Starsyskowán át. Menetcél Magierów. Indulás délelőtt 5 órakor. Hosszúpihenő Voroszyeretől délre a menetvonalon. Itatás. Érkezés magieróvi kijáratához délelőtt 4 órakor. Pihenő, zabolás, itatás, eligazítás, melynek értelmében az üteg a pihenő helyen marad, táborban éjjelezik. A táborbaszállás 10 órakor elkészül, szalmát és szénát az üteg a helységben vásárolt. Erőállapot: vonatlovak és legénység kivételével teljes. 2 ló menetképtelen. A nagy homok a lovakat erősen igénybe veszi. Megjegyzendő, hogy a málháslovak ismét az üteg indulása előtt, 26-án délelőtt 4 órára érkezett be a táborba. Időjárás reggel erős köd, hűvös, később derült mérsékelt meleg. Étkezés: reggeli Iklóban, ebéd: mint hogy húst felvételezni nem lehetett a vonat késői beérkezése miatt és húskonzerv málháztatott a járóművekre az, valamint a mozgókonyhára való rizs, délután 5 órakor költetett el a táborhelyen. Vacsora rizsleves.

4. üteg: Ütközetmenet, menetcél Magierów. Indulás délelőtt 5 órakor, hosszúpihenő: Wereszjezatól délre, menetoszlopban. Érkezés Magierów kijáratához délután 4 órakor, pihenő, zabolás, itatás. Az itt kapott eligazítás értelmében az üteg a pihenő helyen táborba száll. Teljesítmény 27 km. Erőállapot: a homokos út a lovakat erősen igénybe veszi, hangulat kítűnő. Felvételezés ismét éjjel. Idő: reggel hűvös, ködös, később tiszta, mérsékelt meleg.

Augusztus 26.

1. üteg: Ütközetmenet az ezred, illetőleg a hadosztály kötelékében. Általános irány: északkelet: Wolka-Mazowieckaban hosszú pihenő délután 3-tól 6-ig. Etetés, itatás, étkezés. Innen az ütközetmenet folytatva lett Butytybe. A menetnek ez a része teljes sötét égben tétetett meg. Az üteg útjának legnagyobb részét mocsaras réteken, 40 cm mély vizeken keresztül tette meg. Sok helyen meg kellett állni, hogy a csákányokkal és lapátokkal, valamint a gyalogsági utászok segítségével az út előbb helyreállítható legyen. Erős kátyúk az úton, két rúd s egy kocsifa törés. Étkezés: reggeli kávé, útközben, rövid pihenők alatt. Ebéd Mazowieckán. Idő: reggel hűvös, napközben naps, erős meleg, éjjel enyhe. Erőállapot: kisebb hibák kivételével teljes, minden ló munkaképes.

Éjjelezés Butyty község északi kijáratánál. Azon beérkezett jelentések alapján,

hogy nagyobb ellenséges erő – gyalogság, lovasság, tüzérség – Krystynovtól – Belz – Korozov vonalát erősen tartja. Az éjjelezés a 12. ezred [m. kir. 12. (szatmárnémeti) honvéd gyalogezred] részéről szánt előőrsökkel biztosított. Érkezés délután 10 óra 30-kor.

4. üteg: Előnyomulás a hadosztály egy menetvonalon menetelő oszlopában. Az ágyús ezred egyesítve megy Magierowtól Butytyba.

Hosszúpihenő Wolka-Mazowieckán délután 3–6 óráig, azután a menetet teljes sötétségben folytattuk Butytyig ahová délután 10 óra 30 perckor érkeztünk és táborba szálltunk. A helységet a 12. honvéd gyalogezred zárt előőrsökkel biztosította.

Ellenségről mindezidáig nem hallottunk semmit, a közelségére csak a biztosítás neme engedett következtetni.

Az elég nagy távolságot erősen mocsaras vidéken tettük meg – gyakran az üteg előtt javítani kellett az utakat. Mindannyiunkat bámulatba ejtette a lovak teljesítőképessége. Tengelyig lesüllyedő járóműveinket akadály nélkül vonatják tovább. Érkezés a késői felvételezés miatt kb. 11 óraker délután.

A mozgósítási napok alatt is gyakran előforduló rúdtörések ismétlődnek. Az ütegben alig van már járómű az eredeti rúdjával. Az ütegearcancnok felhívja a szakasz-parancsnokok figyelmét ezen tényre és elrendeli, hogy az okokat megtalálандó, a rudaslovak megfigyelendők és az eltörött rudak anyaga megvizsgálandó.

A mai utat a kezelők nagy része „lövegről” tette meg. Magyarázatot ezen intézkedésben a rossz útviszonyokban és abban talál, hogy a lövegeink az előírásnál nagyobb mennyiségű zabbal voltak túlterhelve.

Augusztus 27.

1. üteg: Az üteg délelőtt 5 óraker menetkész állapotba helyeztetik. 5–6 óra között Belz, majd észak-nyugati irányban ágyútűz hallható. 8 óraker ütközetmenet nyugati irányban, a gyalogsági hadtest kötelékében, Délelőtt 12 óra 30-kor érkezés Wolka-Mazowieckára, hol hosszú pihenő rendeltetett el a menetoszlopban. Itt találta meg az üteg az ezred málhavonatot. Hús, dohány és kenyér felvétel és annak kiosztása. Étkezés 3 óraker, reggel rizsleves a táborhelyen. Ebéd Mazowieckán a hosszú pihenő alatt gulyás. A burgonya a legénység által az úton készítettet elő a főzéshez. Minthogy hús nem volt elegendő, 40 darab konzervvel egészítettet ki a déli étkezés. Vacsora kávé. Időjárás mérsékelten meleg. Erőállapot a lovaknál nem teljes.

4. üteg: Az üteg délelőtt 5 óraker menetkészzen várja az indulási parancsot – indulás csak délelőtt 8 óraker rendeltetett el. Ütközetmenet, az ágyúsezred egyesítve, a hadosztálynak egy menetvonalon menetelő oszlopában Zaborzere.

Hosszú pihenő Wolka-Mazowiecka községnél menetoszlopban. A sötétség beálltakor megindultunk. Az éjjeli menetelés igen akadozó volt. Száz lépésenként megállottunk, azután újra indítani kellett, ami a lovakat nagyon igénybe vette. Folytonos

menet után érkezés a [vázlaton jelzett] menetcélhoz délelőtt 5 óra 10 perckor, ahol az üteg lekapcsolt készségi állást foglalt el. Ellenségről semmi hír, a közelségére csak a harc készség magas fokából következtettünk.

Uhnówi csata – A tűzkeresztség

Az ütegek, majd az ezred harctéri beszámolója előtt nézzük meg, hogy a háziezredeink tűzkeresztségét – vagyis a 31. veszprémi hv. gyalogezred és a 7. honvéd táborigyűszed – a magasabb-egység parancsnoksága, vagyis a 82. hv. gyalogdandár beszámolójában²³ hogyan rögzítették.

82. hv. dandár: Mint az augusztus 25-ei bejegyzésben olvasható, az ellenséggel való összeütközést már lehetségesnek tartották. A dandár augusztus 22-ike óta erőltetett menetben vonult a kirakodási körletből. Az étkezés nem volt kielégítő, nem volt kenyér, amire a nagy megerőltetéstől kimerült emberek a legjobban panaszkodtak. Menet közben szeretetadományokból és kézi bevásárlásokból éltek. Ez úton azonban alig kaptak fejenként néhány grammot. Kenyeret, ételmelet először 27-én kaptak. A feljegyzés szerint ellenségről a dandár parancsnoksága annyit tudott, hogy erős oszlopai Krystynópól – Belz vonalában harcolnak a saját erőinkkel. Az ágyúdörgést már augusztus 26-tól egész éjjel hallották.

A dandár Wolka-Mazowieckán pihenőbe vonult, azonban augusztus 27-én az esti szürkületben parancsot kapott, hogy nyomuljon előre Iwankiig, és az Uhnówtól délre levő magaslat mögött készségi állásba fejlődjön. A támadást hajnalban kell megkezdeni a 41. hadosztályparancsnok parancsára. Majd a harctéri napló így folytatódik:

A 20. honvéd gyalogezred III. zászlóalja, mint bal oldalvéd Michalówkan át volt irányítva, a dandár pedig az erdőn át menetetelt. Szomszédságunkban, miután parancsba volt, hogy az ellenséggel való találkozás valószínű, nagy volt az idegesség, úgy hogy az éjben a csapatok eltévedtek, egymásra löttek. A 12. honvéd gyalogezrednél egy honvéd meg is halt.

Délelőtt 4 órára a dandár zöme a 12. közös tüzérosztállyal Uhnówtól délre a készségi állást felvette. A 20. honvéd gyalogezred III. zászlóalja Michalówkán volt. A 40. dandár, mellyel a hadosztály parancsnokság is jött, eltévedt az erdőben és elkésve vonult fel.

Augusztus 28.

A 82. honvéd gyalogdandár beszámolójának folytatása:

A támadás megkezdésére a parancs csak későn, majd délelőtt 10 órakor adatott, járőreink ekkor már Uhnównak az oroszok által történt kiürítését jelentették.

Ellenség sehol sem észleltetett, mire a hadosztály [a 41. honvéd hadosztály] az Uhnówban való táborozást és az étkezés kiosztását rendelte el.

A dandár parancsnokság Zastawienél a 31. honvéd gyalogezrednél volt, honnan a parancsörtisztet a parancsnokság törzslovasaival a közelben lévő erdőbe, Hgh.²⁴ Turyna felé küldte, mivel a felderítésre a hadosztálytól intézkedés nem történt. A 31. hv. gyalogezred parancsot kapott Dyniska irányában s az erdő nyugati részére a 217-es magaslaton át hírszerzőjárőröket küldeni.

A dandárnál beosztva volt tüzérosztály Uhnów déli felében lévő magaslatok mögött készülségi állásba vonatott előre, hogy egy esetleges ellenséges támadásnál közbeléphessen.²⁵

Délután 2 óra körül a hadosztályhoz jelentés jött, hogy saját csapataink a 40. dandár részei Korczównál nem tudnak az oroszok ellenállása folytán a Solokijan átkelni, ugyanekkor Hgh. Turyna felől élénk puskaropogás volt hallható, s az első orosz srappel Uhnów déli részén lévő magaslat mögött lévő ütegek felett magasan robbant. Közvetlen ezután vágóban visszatért a dandár parancsörtisztje, jelentvén, hogy benn az erdő nyüzsg az oroszoktól, s hogy ott pihenő csapatok járőrére élénk tüzet adtak.

A hadosztályparancsnokság riadót rendelt el. Az épp étkező csapatok a község északi szélére rendeltettek, a készülségben álló 31. hv. gyalogezred pedig parancsot kapott jobb szárnyával az erdő déli szegélye mentén Hgh. Turyna irányában támadni, ezáltal a korczóvi átkelést lehetővé tenni. A 20. hv. gyalogezred parancsot kapott Folw.²⁶ Ulikow Dyniskan át Ułhówek felé támadni. A 7. hv. táborigyűszred Zastawje környékén rendeltetett állásba.

A 82. dandár előterjesztésére a divergáló [szétágazó] irány következtében kérte, hogy a két ezred közé csapatokat iktassanak be, mire a 32. hv. gyalogezred részei lettek kirendelve. A dandárparancsnokság azt a megbízatást kapta, hogy ellenőrizze a 20. hv. gyalogezred parancsnokát az irány helyes betartásában.

Mire a 20. hv. gyalogezred az előnyomulást az út mindkét oldalán megkezdte, az erdőben Folw. Turyna és a Hgh-nál erős tűz volt hallható. Itt a 31. hv. gyalogezred, mely úgy indult első harcához, mintha gyakorlótéren lenne, egy pihenő, majdnem komplett orosz hadosztályra bukkant, s rövid tűzharc után ellene rohamra ment. A 7. hv. táborigyűszred egyik osztálya, mely az erdő délnyugati széle előtt vonult fel, tüzet megnyitotta, lövéseinek nagy része rövid volt, úgy hogy sok kárt tett saját ezredünkben.

Délután 4 órakor a dandárparancsnokság a 233 magaslati pontnál volt [Dyniskától délre] ekkor a tőlük keletre lévő erdő zengett a puska- és ágyútűztől, hol a 31. hv. gyalogezred véres közelharcban állott óriási, de teljesen meglepett ellenséggel. Ekkor ért Przednie felől egy vadászzászlóalj s még néhány a szomszéd hadosztálytól elszakadt század oda. Ezeket a dandárparancsnokság összevonva, az

erdő északi szegélye mentén Hgh Turyna – Tarasowka felé rendelte, hogy az erdőben el ne vesszen a sok csapat egyrészt, másrészt, hogy az oroszok visszavonulását elvágják.

A 20. hv. gyalogezred Dyniskánál ütközött össze az ellenséggel, melynek tüzésége óriási erősségű tüzet adott le, azonban a srapnelek oly magasan robbantak, hogy veszteség alig volt. A délután 5 óra 30 körül utánunk rendelt 7. hv. tábori ágyúsezredet felvonulása közben ugyancsak hatalmas ágyútűz fogadta, de részben magas, részben egyáltalán be nem következő robbanás miatt sem lóban, vagy anyagban, sem emberben kár nem esett. Az ezred tüzét azonnal megnyitotta, s a Rzeczycatól délre lévő magaslatokra visszamenő ellenséget, melyet a 20. hv. gyalogezred Dyniskából kiver, valamint Rzeczycat és Tarnoszynt hatásos tűz alatt tartotta.

A 31. hv. gyalogezred támadása, melyben a 32. hv. gyalogezred részei, s a szomszéd hadosztály csapatainak töredékei vettek részt, teljes sikerrel járt, sok hadianyag, ágyú és fogoly jutott kezükbe, ellenben veszteségeik is óriásiak voltak, majdnem 30%, a századparancsnokok fele elesett vagy megsebesült. [...] A 240-es magaslatról láttuk, hogy a szomszéd 40. dandár Posadowtól délre lévő magaslatokon állásban lévő ellenségre támad. A 7. hv. tábori ágyúsezred tüzét a dandárparancsnokság oda összpontosította, mely oly eredményes volt, hogy az oroszok állásaikat elhagyva, észak felé menekültek. Tüzéségi tüzet ebből az irányból mi nem kaptunk.²⁷

1. üteg: Az éj folyamán a 27-én megkezdett ütközetmenet folytatása. Általános irány észak. Az utak igen rosszak. Teljes sötétség. Az üteg előtt menetelő menetoszlop igen lassan halad, sokszor megáll, úgy hogy az üteg minden 50–100x²⁸ után megáll. Ez a körülmény mely a lovakat rendkívül kifárasztja. 28-án délelőtt 5 óráig tartott. Ekkor indul meg a támadó előnyomulás három oszlopban. A középső oszlopot a hadosztály tüzésége képezte. Élen az 1. üteg menetel. 7 óra 10-kor az üteg fedett állásba vonul. Nem tüzel. Lövegfedezet egy szakasz 1/31 [gyalogezred]. 7 óra 55-kor állásváltás előre északi irányban. 8 óra 50-kor készülségi állás menetoszlopba Uhnów község délkeleti kijáratánál. 9 óra 15-kor erős puskatűz hallható Uhnówtól észak-keletre. 9 óra 30-kor az üteg fedett állásba vonul Uhnów déli kijáratánál. Nem tüzel. Lövegfedezet 1. osztály. 11-12 óra között a hadosztály Uhnówban gyülekezik, az üteg feladata ezt fedezni, ezért megmarad elfoglalt állásán. 12 óra 30-kor az ütegparancsnok Uhnówba megy további parancsokat kérendő. Takács főhadnagy helyettesít. Délután 1 órakor Uhnówtól északra kb. 3 km lassú, majd folyton erősödő fegyvertűz hallható. Később ellenséges lövegtűz. Az üteg egy szakasszal azonnal arcot fordít északra, később mind a 6 löveg.

Az üteg az előző napi helyzetet felsőbb parancsra elhagyja és az ezred kötelékében Uhnów helységen át Dyniska felé menetel. 5 óra tájban kapja a parancsot az állás elfoglalására. Az állás fedett volt. Minthogy az üteg balszárnya Dyniska falura

támaszkodott, s hírek jöttek, hogy ellenséges gyalogság feléje előrenyomul. Az üteg állása tarthatatlannak látszott. Visszarendeltetett [feltüntetett vázlat szerinti II. állásba] ellenséges srapel tűzben. Lövegek és löszerkocsik egyenkénti vágatában. Állásváltás után az üteg tüzelt egy beásott ütegre, mely azon pontra, hol az üteg balszárnya állt, belötte magát. Távolság megállapítása, valamint a megfigyelés teljesen lehetetlen az óriási füst és porfelhők miatt. Az üteg lövegvezető tüzet lő, mivel az egységes vezetés teljesen lehetetlen az ellenség tűzhatása miatt. Ellövetett 52 srapel. Megsebesült 2 ember, elveszett 2 ló. 8 órára az ezred az útelágazásnál gyülekezik és Uhnówba vonul, hol a Ringplatzon menetoszlopban éjjelezik. 10 órakor az éjjelezési helyre érkezik be. Étkezés: az egész napi adag egyszerre, rizsleves, gulyás. Sebesülés: Tajti András k. tüzér fején, Rausek Ferenc főtüzér oldalán srapel által.

2. üteg: Az éj folyamán a 27-én megkezdett ütközetmenetnek folytatása délelőtt, irány észak. A rossz úton és az elől menetelő oszlop folytonos elakasztása miatt a menet 50–100 percenkénti megállása, a folytonos indítás a lovakat erősen igénybe veszi. Délelőtt 4 óra 30 perckor pihenő. Délelőtt 5 órakor indul meg a támadás Uhnów ellen. 7 órakor az üteg fedett állásba vonul, ellenség nem mutatkozik, az üteg nem tüzel. 8 órakor előnyomulás a 31. honvéd gyalogezreddel az üteg Uhnówon áthaladva Zastawie és Folw. Klikón között állást foglal. Ellenség ismét nem látható, különítmény a vasúti vonal mentén előnyomul. Ezen előnyomulás alkalmával az üteg a vasúti vonal északi oldalán lévő erdőből ellenséges gyalogsági tüzet kap, mire a vasúti vonal déli oldalán állásba vonul. Az ellenség nem látható, az üteg szórótűzzel támogatja a Folw. Turyna ellen támadó gyalogságot.

3. üteg: Ütközet Uhnów körül. Fomarow vonulásban kemény harc, különösen Uhnówtól északra fekvő erdő birtoklásáért. 6 órakor délután nyílt állásban vonultunk. Több oldalról erős tüzérségi tüzet kaptunk. Állásban maradtunk este 8 óráig. Táborozásra az üteg Uhnów községbe indult, odaérkezett 11 óra 30 perckor éjjel. Az étkezés ez nap csak kávé volt. Anyagkár, sok akadály, rossz talaj, sok rúdtörés. Ellenség általi belövés által, kocsi és mozdony szelvényeken kisebb mérvű horpadások.

4. üteg: Délelőtt kb. 7 órakor hallottuk a háború első ágyúlövését, az ezred I. osztálya tüzelt Domuszów felé. A nagy kimerültség következtében úgy a legénység, mint a tiszték szinte önkívületi állapotban aludtak a harmattal vizes szántóföldeken.

Délelőtt 9 óra 10 perckor az üteg osztálykötelékben Erőssy [Oszkár] alezredes²⁹ parancsnoksága alatt álló különítménybe osztatott, mellyel 9 óra 30 perckor Uhnówra menetelt.

Érkezés Uhnówra délelőtt 11 óra 30 perckor, ahol a további parancsig menetoszlopban az utcán pihenünk. Délután 2 órakor riadó, az üteg azonnal megindul és [a vázlaton feltüntetett] tüzelő állásokat foglalja el. Az áttekinthetetlen harchelyzet és az előttünk lévő nagy erdő miatt az üteg egyik állásából sem végzett érdemleges munkát.

Annyira tájékozatlan volt mindenki, hogy egy részlegesen visszavert gyalogsági támadásaink után kb. délután 3-4 óra között az üteg közelében felállított hadosztály egészségügyi intézet pánikszerűen menekült Uhnówra. Az üteg, minthogy senkitől sem tájékoztatott, szintén visszavonult. A menekülők és lovasjárőrök híreiből, melyek szerint egy kozák támadás várható, [a vázlaton jelezett irányból, a berajzolt] tüzelőállást foglalta el – a támadás elmaradt, az üteg nem lőtt.

Délután 4 óra 30 perckor kapja az üteg a parancsot, hogy csatlakozzon Uhnówban álló ezredéhez. Kb. 5 óra 30 perckor az ezred a [vázlaton jelzett] nyílt tüzelőállást elfoglalja. Még lekapcsolás közben ért az ellenség első srapel lövése, melyet aztán egy nyolclöveges üteg által rendezett pergőtűz követett.

Leírhatatlan hatással nehezedett ránk az ellenség váratlan fellépése. Az első zavarban mindenki felkapcsolásra gondolt, csak miután annak lehetetlenségéről a különösen jól fekvő srapel sortüzek meggyőztek, igyekezett mindenki magát fedezni. A szántóföldön felkavart óriási por egészen eltakarta az ezredet, talán ennek köszönhető, hogy nagyobb veszteség nélkül mentünk át a tűzkeresztségen. Némelyik ütegnél kétségbeesésükben a kezelők vezényszó nélkül élénk egyestűzet kezdtek. Ütegünk volt talán az egyetlen, ahol vezényelt, de meg nem figyelhető lövéseket adtunk le az ellenséges tüzéség felvillanásai felé. Az ágyúk valószínűleg fedett, vagy legalább erősen leplezett állásban állottak úgy, hogy csak a felvillanás világosságából lehetett következtetni azok felállítási helyére.

Félelmesen impozáns látványban volt részünk: a lemenő nap korongja bíborpirosra festette köröttünk az eget, balra tőlünk Dyniska lángokban álló romjai merevedtek, jobbra az erdőben élénk gyalogsági harc foglalkoztatta képzeletünket.

Az áttekinthetetlen terep, az általános tájékozatlanság melegágya volt a gyakran elhangzó rémhíreknek: „Kozák támadás ballról!” Előfordult, hogy a löveg földőzeteként kirendelt gyalogság egy ízben valóságos tűzharcba keveredett a békés szándékkal felderítő útjáról visszatérő hadosztály-lovasságunkkal. Az általános tűzzavart az est jótékony leple még idején elborította úgy, hogy a sötétség beállta miatt az ellenség tűzét beszüntette.

Nem telt el egy perc sem, az ezred összekavarodott menetoszlopban ment vissza Uhnówra, ahol helységi táborba szállott. Az első csatanapunk hihetetlen szerencsénk következtében aránylag csekély veszteséggel, de annál több tanulással végződött.

Láttuk: hogy a kezdeményezés – az első lövés – a tüzéségi párviadalánál milyen fontos; hogy ütegek nyílt állásban, még akkor is tehetetlenek, ha kisebb számú fedetten felállított löveggel állnak szemben; pajzssal ellátott ütegeket még a legjobban fekvő találati kép mellett is srappellel csak nagyon kevés anyagi hatással lődözhetünk, erős ellenséges tűzben hatásos tüzértűzet vezetni lehetetlen, vagy legalább igen nehéz.

Az ütegnek, bár matematikai pontossággal robbantak felette a srapelok, mégis csak három egész könnyen sebesült sebesültje volt.

Augusztus 29.³⁰

Indulás hajnalban a *[vázlaton rajzolt úton a]* jelzett állásba, ahonnan saját támadásainkat támogattuk. Kb. délután 12 óráig tartották az oroszok Ulhóveket megszállva, aztán észak felé észrevétlenül visszavonultak.

Az üteg az üldöző gyalogsággal Ulhóveket délután 5-6 óra között érte el. Az úton a gyalogsági vonatoszlopban egy alaptalan rémhír következtében óriási zűrzavar keletkezett, konyha-kocsik, gyalogsági lövészerkocsik egymás hátán menekültek vissza, mindenki „Kozákot” ordított. Az üteg és környékén lévő csapatok *[a vázlat szerinti elhelyezkedésben]* várták az ellenséges lovas támadást.

Mint egy órai várakozás után megállapítást nyert, hogy az ellenségtől nincs mit tartani, a menetet tovább folytattuk, míg beesteledett. Az éjszakát táborozva a legnagyobb harcászaltságban az úton töltöttük.

Augusztus 30.

Reggel 3 órakor indultunk úgy, hogy a világosság beálltakor már állásban voltunk. *[Céljaink és az üteg tüzelőállása a vázlaton.]* Délelőtt a támadást támogattuk, majd délután 1-2 óra között Kmyezynből az oroszok egy előretörésének leverésében segédkeztünk. Az előretörést egy nyolclöveges tábori ágyús üteg támogatta, melynek felállítási helyét hang- és fénytűneményekből kb. megállapítottuk. Az üteg szórórtűz alá vétetett látható eredménnyel. Éjjelezés készütségi állásban a tüzelőállás helyén.

Augusztus 31-én és szeptember 1-én

Az üteg feladata és céljai mint augusztus 30-án. Szeptember 1-én délután már helyenként közelharc távolságra vannak csapataink – néhol rohamtávolságra. Az éj folyamán az oroszok ellenállása megtört és észak felé vonulnak vissza.

Szeptember 2.

Kora reggel az üteg egy gyalog dandár kötelékében az üldöző előnyomulást megkezdi és *[a vázlaton jelzett helyig jutott ahol]* tüzelőállást foglalt. Lövésre azonban nem került sor, mert a gyalogságunk az érintkezést az ellenséggel elvesztette. Éjjelezés a tüzelőállásban.

A tüzérezred harctéri tudósítása az előbbi napokat – amikor ezredeink átestek a tűzkeresztségen – a következőképen rögzítette:

Harctéri tudósítások az 1914 aug. 28-tól szept. 2-ig bezárólag lefolyt ütközetekről.

Augusztus 28.: Délután 3.30-kor a 2. üteg állást foglalt Zastawie és a vasúti töltés között, s az erdő északi szélén levő gyalogságra s az attól északra levő tüzéségre tüzelt.

Délután 5 kor az ezred többi 3 ütege – miután Zastawie felől hatni nem tudott –, a bal oldalozsloppal előre küldetett a Dyniska felé vezető úton, hova később a 2. üteg is követte. Az ezred 3. ütege Dyniska község keleti oldalán foglalt állást, míg a 2. üteg Dyniskától 1 km-re délre az úttól nyugatra állt. Az ütegek a visszavonuló gyalogságot pásztáztak, s a reájuk hevesen tüzelő ellenséges tüzéségre lőttek. Az esthomály beállta után az ütegek Uhnówba visszavonattak.

Augusztus 29.: Az 1., 2. és 4. üteg Tanárky dandárral Zastawieről Tarnózyn felé menetelt. Az ütegek Tarnózyntól kb. 2 km-re északkeletre (Ulhówektől egyenesen délre) egy vonalban mentek tűzállásba, a honnan első sorban egy Ulhówektől 500 m-re nyugatra álló gépfegyverosztágot (Livlandi) harcképtelenné tettek. Délelőtt 12 órakor az ütegek előrenyomultak az Ulhówektől egyenesen nyugat felé nyúló magaslatokra, ahonnan a Ratyczówtól keletre levő erdő nyugati szélé felé szórtak, ellenséges gyalogságra és tüzéségre.

Azon szándék, hogy az ütegeket az Ulhówektől keletre előrenyomuló (északi irányban) császár vadászok fedezete alatt előre vigyem, hogy a Stenjatyntól 2 km-re nyugatra a 232 magaslaton fekvő üteg hathatós tűz alá vétethessék, megghiúsult, mert az ütegek Ulhówekben visszatartattak arra a hírre, hogy Ulhóweket északkeletről egy lovas hadosztály fenyegeti. Erre két üteg Ulhówektől északra és egy Ulhówektől keletre a falu szélén tűzvonalba éjjelezett.

Augusztus 30.: Az 1., 2. és 4. üteg Schamschula oszlopban Ulhówektől Zernikin, Raticzowón át a Zimnótól 1 km-re délre fekvő magaslat mögött vonult föl és onnét a podhajcei kis erdőre tüzelt, elásta magát és ott éjjelezett. A 2. üteg délután 4-kor a podhajcei majorhoz előnyomult.

Augusztus 31.: Hajnal hasadtakor a 2. üteget a másik kettő is követte és a podhajcei kis erdőnél foglalt állást, a hol még 3/12. ezredbeli üteg is felvonult. A nap folyamán az összes mutatkozó célokra tüzeltek. Éjjelezés a beásott állásokban.

Szeptember 1.: Ugyanazon állásokból tüzelés az összes mutatkozó ellenségre, valamint azok védőműveire; igen hathatós volt a 2. üteg és annak egy nyugatra a rajvonalba előretolt szakaszának tüzelése a Huczon-patakot nyugaton kísérő erdő felé. Szemtanuk erre a laszczowi kórházban fogva volt orvosok (15. hadosztálytól). Mindhárom üteg állásában éjjelezett és az ellenségre kb. 12.30-ig délelőtt folyatósan lassan tüzelt.

Szeptember 2.: Hajnalban az egész dandár előre nyomult, és pedig az 1/7. [a 7. hv. áe. 1. ütege] és 3/12. üteg [a 12. cs. és kir. tü.e. 3. ütege] Czerkasyn Dobuzeken át a Zagajne és Tuczapy között fekvő magaslatok felé; felváltva 1-1 üteg állást foglal, hogy a gyalogságnak az egymás után következő mélyedéseken való átkelést biztosítsa, míg a másik üteg a gyalogságot nyomban követi. Éjjelezés a Zagajnetől délre kb. 1 km-re északra fekvő majorban. A jobb oszlop működéséről nem bírok tudomással, csak északkeletről messziről ágyúdörgés volt hallható.

Szeptember 3.: Menet visszafelé Rzeczcicaig, éjjelezés.

Szeptember 4.: Menet Uhnówra, éjjelezés, itt csatlakoztak az elkülönített ütegek az ezredhez.

Uhnów, 1914. szeptember 4-én.

Aláírás: Capp alezredes

A továbbiakban ismét a 4. üteg naplója alapján követjük az eseményeket.

Szeptember 3.

Ütközetmenet a 82. honvéd gyalogdandár menetoszlopában Adelicskára. Indulás délelőtt 7 órakor. Érkezés a menetcélhoz délután 9 órakor, ahol helységi táborba szállottunk. Említésre érdemes, hogy az uhnówi csata napján alig kaptunk valamit enni – úgy a legénység, mint a lovak, csak a lakosságtól kényszervásárlás révén szerzett élelmi cikkekből élt. A mai menet azonban teljesen kiszarolt vidéken hajtattott végre úgy, hogy még a legszükségesebbeket sem tudtuk beszerezni és a nagy menetteljesítmény mellett még koplaltunk is.

Szeptember 4.

Menet Dyniskán át Uhnówra ahol délelőtt 11 órakor laktáborba szálltunk.

Lembergi csata

Szeptember 5.

Indulás Uhnówról hajnalban, ütközetment a 40. honvéd gyalogdandár menetoszlopában Michalówkán, Zielonán, Rzyckin át Rawa-Ruskára. A menet igen akadozó volt a nagy forgalom miatt, lovashadosztályok és azok trénjei, oszlopok, lépcsők állották el az utat.

Dél felé megérkeztünk Rawa-Ruskára, ahol addig pihentünk, míg az éjjelezésre kiutalt Luzki és Zagorne községek a gyalogság által biztosítottak. Már szürkült, mire menetcéljainkat elértük.

Előttünk egy lovashadosztály már harcban állott az ellenséggel, megérkezésünk után visszavonult – tehát várható volt, hogy még az est folyamán az érintkezést az oroszokkal felvesszük. *[A vázlat szerint]* lekapcsolt készségi állást foglaltunk. Miután megállapított, hogy az ellenség csak gyenge erővel áll velünk szemben és gyalogságunk előnyomulása elől kitér, Zagornieba szállottunk.

Az üteg szeptember 5-ről az ezredparancsnokságnak a következő harctéri jelentést küldte: „*Az üteg ezredkötelékben Rawa-Ruskától északra lévő magaslaton ment állásba és ellenséges tüzésre, majd gyalogságra tüzelt. Dél előtt 12 órakor állást változtatott parancsra, keleti irányban. Az itteni állásban parancs folytán nem volt szabad tüzelni, mire az üteg visszament Rawa-Ruskától északra vezető országútra és itten be lett osztva a cs. és kir. 2. menetdandárhoz. Szeptember 5-én délután 8 óra körül állás Czarnetől északra lévő magaslaton.*”³¹

Szeptember 6.

Hajnalban elfoglaltuk a tegnapi készségi állásunkat és a *[vázlaton látható]* célokra megkezdtük a tüzelést. Az ezredtörzsnek leadott jelentés szerint: „... reggel 4 órakor erős tüzési tűz oldalról. Hat löveg előre lett vonva és onnan 1200x³² távolságra tüzelt az előrenyomuló gyalogságra. Dél előtt 8 órakor állásából az üteg visszament. Erős tűz dacára legnagyobb rend és nyugalom uralkodott.”³³

Gyalogságunk helyzetéről az ellenség állásáról senki nem tudott megbízható adatokat, helyenként erős harci lárma, puskaropogás és ágyúzás hallható.

Dél előtt 11 órakor kapja az üteg a parancsot, hogy Miszewits tábornok kombinált dandárjainak van alárendelve – induljon azonnal és álljon rendelkezésére Senkowice és Czarna környékén. Menet Luzki, Bozowi, Mlínen át Senkowicára, ahol az üteg az előbb említett dandár rendelkezéseihez képest Czarna környékén állásba ment. Éjjelezés a tüzelőállásban.

Szeptember 7.

[Tüzelőállás és a mutatkozó célok a vázlaton.] A saját helyzetünkről általános volt a tájékozatlanság, úgy, hogy a gyalogsággal való együttműködésről szó nem lehetett. Az üteg taktikai célzat nélkül oda lőtt, ahol célokat látott. Délfelé kapott parancsra állást változtattunk. Tüzelőállás és célok a vázlaton.

Az általános tájékozatlanságra jellemző: az üteg parancsot kapott, hogy E. St. Zielonara³⁴ lőjön. Amint a tüzet megkezdtük, azonnal beszüntették avval, hogy ott már saját csapataink vannak. A délután folyamán többször ismétlődött. Délután 3 óra felé felfedeztük Zaborzetól délre egy ellenséges nehéz üteget fedett állásban – a felporzás jól látszott. Néhány hatásosnak látszó sortűz után az üteg állást változtatott. Az állásváltoztatás a cs. és kir. 14. tüzerdandár parancsnokság parancsára történt.

Mint érdekes példáját a tüzéség elhelyezésének említem, hogy négy másik üteg

állott közvetlenül 50x távközzel mögöttünk, nagyjából ugyanazon lövőirányon, tehát az összes lövések a fejünk felett sívítanak el. Az óriási zaj és a kilövés okozta rettenetes por miatt a tűzvezetés majdnem lehetetlen.

Szeptember hó 8–10.

Az üteg tüzelőállásból a néha feltűnő előnyomuló ellenséges rajvonalakat lődözte. Általános volt a fejtelenség, az ellenség és a saját helyzetéről nem tud senki tájékoztatást adni, az élelmezésről nem történt gondoskodás, úgy, hogy az üteg szinte harcképtelenné vált. Parancsot, mást, mint, hogy áldozzuk fel magunkat, nem kapunk – ezt azonban napjában néhányszor. Mód és alkalom a feláldozásra nem adott, napok óta nem volt mit ennünk, a parancsnokságok és csapatok lassan szertefoszlottak, úgy, hogy az üteg egyedül állott minden fedezet nélkül.

A délután folyamán visszavonultunk Hrebenne környékére, ahol már csak visszavonulást fedező néhány lovashadosztályt találtunk. Az üteg néhányszor tüzelőállásba hajtott, de érdemleges munkát nem végzett.

Szeptember hó 11-én

Mindenki menekül, az utak teljesen el vannak állva. Helyenként három kocsisor igyekszik az úton előre, ahol az út szűkül, óriási kavarodás van. Az üteggel több helyen az útról letérve megkerültük a forgalmi zavart, ott azonban ahol a terepen járni nem lehetett órákat ácsorogtunk. Táborozás Olszankán.

Szeptember hó 12-én

Hajnaltól indultunk és hasonló körülmények között, mint tegnap, későn este érkeztünk Wierbianyra. Itt tudtuk meg, hogy az ezred ma Pisecky MH-ban³⁵ éjjelezik. Említésre érdemes, hogy Niemirówban úgy összekeveredett a visszavonuló trén,³⁶ hogy az ütegnak napközben terepen át kellett a várost megkerülnie.

Szeptember hó 13-án

Az üteg 6 órakor csatlakozik a menetelő ezredhez. Menet Wierbianyról Bonówra. Az ezrednek Lüblicien kellett volna laktáboroznia a vett parancs értelmében, de az utak melyek Zaworowón át vezetnek, el voltak állva. Nagy kerülőt tettünk és Bonówon, mert már tovább menni nem tudtunk, felszerszámozott lovakkal éjjeleztünk.

Szeptember hó 14-én

Dél előtt 2 órakor az ezred felriasztatott és azonnal megkezdtek a menetet Lubliciere ahol a hadosztály menetoszlopa a visszavonulás óta először, megalakult. A menetet hadosztálykötelékében folytattuk.

Kalnikównál biztosítandó a saját hadosztályunk és az utánunk jövő 19. hadosztály átkelését a Sanon, az ezred 1., 3., 4. ütege lekapcsolt, készségi állásba hajtott. Rövid félóra után a 3. és 4. üteg folytatja a menetét. Baritznál keltünk át a Sanon és tűzállásba mentünk. Este 6 órakor Sosniecán laktáborba szállottunk.

Általában mesélik, hogy tegnap Javrarovban a hadosztály lösztertelep részeit és az ezred ütközet vonatának néhány kocsját, töménytelen idegen trént az oroszok meglepték és kifosztották. Valószínű, hogy ha nem kerüljük meg a jelzett várost, az ezred is orosz zsákmánnyá lesz.

Szeptember hó 15.

A reggeli órákban készségi állásba hajtottunk, az éjt újra Sosniecán töltöttük.

Részlet a Hősök Naptárából:³⁷

„Csapó Ferenc m. kir. 7. h. áe.: 1914. szeptember 15-én dr. Csapó Ferenc a hajmáskéri [helyesen: veszprémi] 7. honvéd ágyús ezredbeli tartalékos hadnagy a galíciai általános visszavonulás alkalmával Ravaruska környékén, mint löszeroszlop parancsnok húsz emberrel megszállta Niemirov község keleti szegélyét és a legnagyobb erőfeszítések árán 5 óra hosszat tartotta a helységet, s ezáltal biztosította, hogy 200 kocsi és 1000 ember elvonulhasson. Önkéntesen vállalt feladatát mindaddig végezte, míg a hátában megjelent orosz tömegek el nem fogták. Az orosz fogságból megszökött és 1918-ban hazatért. Elöljárói a Bronz Katonai Érdeméremre terjesztették föl.”

Szeptember hó 16–26-ig

Menetek a legrosszabb ellátási viszonyok mellett, folytonos esőben.

16–17-ig Sosnica – Rudotowicze, 17–18-ig Rudotowieze, Siedliecka, 18–19-ig Siedliecka – Chmilnik, 19–20–21-ig Chmilnik – Siedliska, 21–22-ig Siedliska – Czudeez, 22–23-ig Czudeez – Stryzow, 23–24-ig Stryzow – Jasló, 24–25-ig Jasló – Swiecany, 25–26-ig Swiecany – Rzepnik.

Az utakon két-három sorban igyekeznek a csapatok, vonatoszlopok előre. Gyakran órákat, sőt félnapokat ácsorgunk. Éjjelezés majdnem mindig az úton menetoszlopban. A rigliezei állás és előnyomulás a Sanig.

Szeptember hó 27-én

Indultunk délelőtt 9 órakor azzal, hogy Olszinin várjuk be az eligazítást. Délelőtt 11 órakor ez meg is érkezett, mely szerint Zurawán a tüzér dandárparancsnokság által részletesen szemrevételezett és a vázlaton látható tűzállást foglaltuk. Érkezés az állásba délután 2 óra körül teljesen kimerült és kiéhezett üteggel.

Szeptember hó 27 – október hó 3-ig

Az állást amennyire a táborserű viszonyok megengedték, kiépítettük. Lövegeink majdnem nyitottan állottak a környék legszembetőlőbb magaslatán egy hófehérré meszelt egyedül álló ház mellett. Szeptember hó 31-én végre nagy utánjárásra a tüzér dandárparancsnokság megengedte, hogy a házat felgyújtsuk, illetőleg leromboljuk.

A tüzelőállás előtt közvetlenül elterülő holt tér páasztázására alternatív lövegállásokat szemeltünk ki, melyekbe előre toltuk volna lövegeinket, ha az orosz támadás a holttérrig előre jutna.

Hogy az üteg támadás esetén eredményes munkát végezhetett volna-e, nagyon kétséges, mert állásunk bár, a viszonyokhoz képest jól ki volt építve, mégis igen könnyen felfedezhető és leküzdhető. Az egész rigliezei tartózkodásunk alatt folyton esett az eső – embereink, lovaink a szabadban táboroznak. Étkezés és a lovak ellátása a lehető legrosszabb.

Október hó 1.

A megtartott lószemle száználmas képét mutatta egy, a nélkülözésekben harc kép telenné vált ütegnak. Érdekes adatnak említem, hogy október hó 2-án kilenc kanca elvetélt, 3-án tizenhárom koraszülött csikót ástunk el. A csikók átlag 4-6 hónaposok voltak.

A rossz ellátásnak és elszállásolásnak, a folytonos esőnek természetes következményeként a kolera is fellépett járványszerűen. A körülöttünk táborozó csapatok naponként néhányszor temetnek. Az ütegnben nem volt kolera eset.

Október hó 2-án biztosra vettük az ellenség támadását, mely azonban elmaradt. A támadásra következtítettünk egy hírszerző különítmény jelentéseiből és a néha megjelenő orosz felderítő lovasjárőrökből. Ellenséget az említett kisebb lovasjárőrökön kívül nem láttunk.

Október hó 4–14-ig

Délelőtt 5 órakor indulás zuhogó esőben Zurawára, ahol az ütegnak osztálykötelekében a hadosztály egyik oszlopába kellett volna besorakoznia. Rossz útviszonyok miatt kimerült lovainkkal csak délután 9 órára tudtuk az alig 5 km-es utat megtenni.

Az üteg természetesen már nem talált senkit a megjelölt helyen. Kérdezősködés után, később az ezred parancsnokság irányítására, október hó 14-én az alábbi napi teljesítmény után értük el Jaroslaut.

4–5-ig Zurawa – Szercziny, 5–6-ig Szercziny – Joniny, 6–7-ig Joniny – Jodlowa, 7–8-ig Jodlowa – Siedliska, 8–9-ig Siedliska – Okonin, 9–10-ig Okonin – Sedzisow, 10–11-ig Sedzisow – Rzewow, 11–12–13-ig Rzewow – Przeworsk, 13–14-ig Przeworsk – Jaroslau.

Az egész menet alatt nem volt több az átlagos menet teljesítményünk, mint naponként 8-9 km, ennek dacára az üteg majdnem mindig hajnalban indult és délután 11 óra előtt [*vagyis 23 óra előtt*] nem érte el menet célját. Lovaink úgy ki voltak merülve, hogy egy-egy jármű elé 8–10-et is kellett fogni – majd a ló állományunk végelgyengülésben való elhullás következtében annyira leapadt, hogy az egész üteg egyszerre nem is menetelhetett. Étkezést egyáltalán nem kaptunk.

14-én az üteg tűzállásban. Lőttük a wiaznouzcicai templomtornyot, ahol egy tüzérségi megfigyelőt fedeztünk fel.

Október hó 15–16–18-án

Állásváltoztatás Lezaiskie-Dolnetől délre, tüzelés ellenséges tábori ütegre Setua mellett, majd San jobb partjáról gyalogságunkat lövő többi ütegekre.

Október hó 19-én

Állás változtatás Wola-Pelkinska-tól nyugatra a falu szegélyére. Ellenséges gyalogsági célok Kostkow, Nielepkowice, Wieznowica környékén.

Október hó 20 – november hó 3-án

Az üteg előbbi állásában marad, az időnként feltűnő ellenséges tüzérség és gyalogsági célokat tűz alatt tartja.

November hó 4-én

Délután 2 óraker az ellenség általános támadást kezd. Az üteg észrevéve az ellenség készülődését már 1 óra 30-kor megnyitja a tüzelést Folei–Kostkowitztől Krubyig levő ellenséges állásokra és Monasterz falura. Este elrendelték a visszavonulást. Indulás délután 11 óraker.

November hó 5-én

Az üteg Rozborztól északra készülségi állást foglal el, onnan délelőtt 3 óraker Gryeska keleti szélén újból készülségi állásba megy. Innen alkonyatker indulás, éjjelezés táborban Debinán.

November hó 6-án

A visszavonulást folytatjuk. Beérkezés Pobituoéra délután 5 óraker, innen 7 óra 30-kor indulunk tovább a rzezsowi ulánus laktanyába.

November hó 7-én

Érkezés Ociekába 10 óraker, a homokos út miatt sok fennakadás.

November hó 8-án

Indulás Ociekáráról délelőtt 7 órakor. Éjjelezés a szabadban. Pihenő és etetés 12 órakor. Érkezés Czarnára éjjel 12 órakor.

November hó 9-én

Az üteg a II. hadtest bevagonírozásának biztosítására visszamarad az ezredtől. Délután menet Tarnow irányában, éjjelezés Swieckowcen, majd 10-én menet Oconcuba. 11-én pihenő nap, 12-én menet Nyegovicere, 13-án Javornikra.

November hó 14-án

Hosszú visszavonulás után az üteg újból előre megy, Nizawa községnél tüzelőállás. Ellenséges támadás azonban nem történt, így lövést nem adunk le. 15-én pihenő nap.

November hó 16-án

Indulás 9 óra 30-kor. Menet előre a dandárkötelékben. Erős hó és fagyban áll az üteg déli 12 órától este 7-ig. Érkezés Prezbicsanyra este 11 órakor.

November hó 17-én

Indulás reggel 6 órakor. Nagyon hideg szél fúj. Átkelés a Visztulán. Az orosz határon 2 órától 6 óráig várunk. Ismét visszajövünk Wicyarra, érkezés 8 órakor.

November hó 18-án

Indulás reggel 6 órakor. Saulice község melletti magaslaton tüzelő állás. Az üteg oly hatásosan lőtte az ellenséges rajvonalat, hogy 2000 ember megadta magát. Mayer tábornok külön parancsban dicséri meg az üteget.

November hó 19-én

Az üteg állásban marad. Ellenséges gyalogsági célokra tüzeltünk.

November hó 20-án

Állás változtatás Sidowtól északra.

November hó 21-én

Indulás reggel 4 órakor. Az idő hideg. Állást foglalt az üteg Grusowtól délkeletre, 3 órakor, 4 óra 30-kor állást változtatott az üteg Grusowtól északkeletre.

November hó 22-én

Az üteg állásban maradt, és lőtt a beásott gyalogságra. A lovak egy majorban

fedél alatt voltak. Az idő száraz és hideg. A lovak állapota nagyon jó. Egy löveg elküldetett a javítóba.

November hó 23-án

9 óra körül a Koscielectről délre levő rajvonalakat lőjük, majd hatásos tűz alá veszi az üteg a két századnyi erejű ellenséges gyalogságot, mely fedetlenül menetel. Délután 6 óraker ellenséges nagyobb kaliberű lövegek tüzelést kezdenek Poselow irányából. Az egész terep a grusowi majortól egész az ütegegig, mely előbbitől kb. 3000x³⁸ távolságban volt, erős ellenséges szórótűz alatt áll. Nem hivatalosan ugyan, de az a hír járta, hogy az ellenség olyan gyorsan vonulna vissza, hogy a felderítő lovasság és gyalogsági járőrök is elvesztették vele minden összeköttetést.

Délután 10 óraker indulás, menet Morskó MH-ba, ahol a parancs szerint az ütegek tüzállásba kellett menni.

Részlet a Hősök Naptára albumból:³⁹

*„Förhécz Gábor lövegirányzó, Sebestyén András szakaszvezető:
Két egyszerű hős magyar tüzér nagysága emelkedik ki azokból az ádáz harcokból, melyeket a 32. honvéd gyalogezred vívott Morskónál a 7. honvéd tábori ágyúezred egyik szakasza pokoli tüzelésének védelme alatt. Sűrű tömegek rohamozták vak dühvel 1914. november 23-án a honvédek állásait, melyek mögött egy fáradhatatlan s halálra szánt tüzérszakasz két ágyúja ontotta szünet nélkül irgalmatlanul pusztító gránát- és srapel-tüzét. Azonban egy ellenséges gránát telitalálata széttépte acéltestét, melynek szétrepülő roncsai halálra zúzták a szakasz derék parancsnokát, Sebestyén András szakaszvezetőt, Förhécz Gábor lövegirányzót pedig megsebesítették. Förhécz azonban sebesületen sem hagyta el helyét. Ottmaradt s tovább vezette megmaradt ágyújának tüzét, mely nem szűnt meg mindaddig, míg az oroszok teljesen abba nem hagyták támadásukat. Azután a nagy vérvesztéstől alél-tan vitték a segélyhelyre. Mindketten az arany vitézségi érem kitüntetésben részesültek.”*

November hó 24-én

Délelőtt 5 óraker ért az üteg Morskóra, ahol az úton addig várt, míg megvirradt. Ekkor már az állást elfoglalni nem tudta, mert minden oldalról erős gyalogsági és tüzérségi tűz alá vétetett. Így csak egy szakasz tudott állásba menni Jaksice éjszaki szegélyén, ahol az erős tűzben Kalmár [Aurél] fhdgy és Bercsenyi [Dezső] hdgy megsebesültek, két telefonista hősi halált halt.

Feladatunk lett volna a 41. hadosztály támadását támogatni, amely a Morskó-

Modrzowi vonaltól jobb oldali biztosítással a Visztula mentén északkelet főirányba indult meg. Az ellenséges tüzérség a Kosyertől északra elterülő 255 és 260 közötti magaslatok mögött fedett állásból kizárólag a saját ütegek leküzdése céljából fejtett ki erős tüzelést. Majd később Popedzyna környékén álló két ötlöveges orosz üteg gyalogságunkat is erős oldalozó tűz alá veszi.

Délután 2 óraker a támadás nagy veszteség és kimerültség folytán abbamaradt, sőt Witow környékén kissé vissza kellett vonni vonalainkat.

Ekkor már az egész üteg tüzelőállásban van és erős tűz alá veszi a 255 és 260 magaslatokon mutatkozó ellenséges erőket. Ennek fedezete alatt az újból támadásba menő gyalogság egész a 255 magaslati pontig előrenyomul, de innen Visztuláig a támadás alig halad előre.

Délután 6 óra 30-kor az egész ezred elmegy a tüzelőállásból (ugyanakkor egy gyalogos hadnagy azt a jelenést hozza, hogy az oroszok a közvetlen előttünk levő rajvonalat áttörték) a 4. üteg a Grusów melletti 270 magaslaton állásba megy, másnap délelőtt 6 óraker. Általános löirány északnyugat. Még tűzállásba menés előtt Leksice irányából ismét oldalba srápnél tüzet kaptunk.

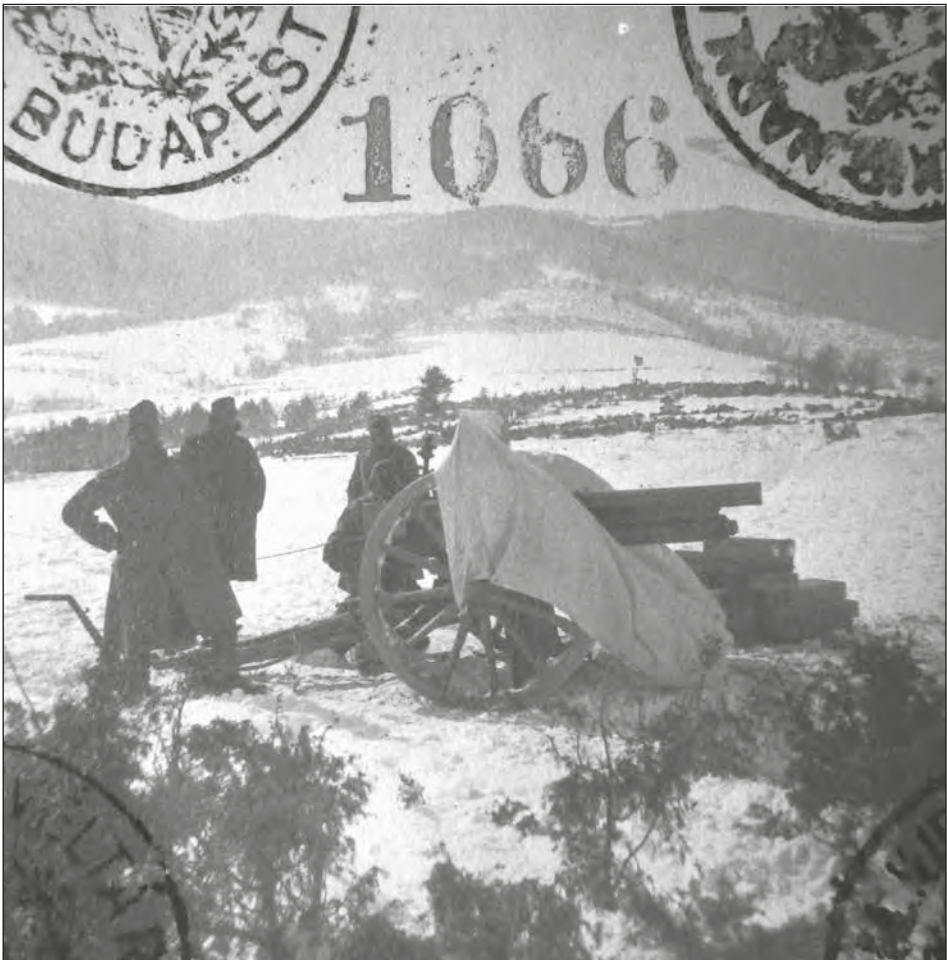
E napon célok nem mutatkoznak. Délután 1 óraker ellentétes parancsok következtében készülségi állásban bár, de menetkészen álltak az ütegek. Végre délután 5 óraker az ezredparancsnokság elrendelte, hogy a II. osztály Hebdowba szállásolja el magát. Újabb parancsra az ütegek visszamennek az elhagyott tüzelőállásaikba.

Harcéri tudósítás: „*Danilovics János m. kir. 7. honvéd táborigyűszerebbeli hadnagy a november hó 24-iki ütközetben lövegszakaszával közvetlen a gyalogság mögé vonatott előre. Egész napon át 4–5 orosz üteg tüzelt rá északról, északkeletről és keletről, és a harc folyamán tönkre tette egy löszerkocsiját, egy másik löszerkocsinak a kerekét, valamint egyik ágyúét, ugyanígy szétrombolta annak egyik védő páncélját. A kezelő legénységből egy szakaszvezető elesett, két ember súlyosan, három könnyen megsebesült. Dacára ennek, a lövegszakasz példaadó hűséggel kitartott egész nap az állásában. Miután az egyik ágyú hasznavehetetlenné vált és a kezelő legénységben oly súlyos veszteségek álltak be, Danilovics hadnagy a megmaradt löveget maga irányította, mely fedett állásából előre lett vontatva. Ezen lövegszakasz halálmegvető kitartásának és nyugodt, jól irányzott tüzelésének volt nagyrészt köszönhető, hogy az ellenfél előnyomulásában fel lett tartóztatva. Az éj folyamán Danilovics hadnagy mindkét lövegét visszavitte, miután az összelőtt ágyúra a szétszúzott löszerkocsi egy kerekét szerelte fel. Ezen lövegszakasz magatartása a derék magyar tüzérség történetében egy dicső lapot fog képezni.*”⁴⁰

November 26.

Az üteg napközben a több ízben támadó ellenséges gyalogságot erősen tüzelő ellenséges ütegeket tart tűz alatt. Egy üteget sikerült elhallgattatnunk, de más ellenséges üteget és környékét olyan erős tűz alá fogták, hogy a tűztevékenység a legnagyobb nehézségekbe ütközött.

Az üteg 2 óra 30 kor tarthatatlan helyzete miatt, nagy tűzérési és gyalogsági tűzben elhagyja állását, Brzesko – Nir irányában, majd parancsra az egész II. osztály Cloin át Wiciarere megy, ahol beszállásol.

Lövegállás a Zubenskótól keletre lévő hegyháton. Juhász hadnagy felvétele.

*Forrás: HM HL II.1000, m. kir. 7. honv. tábori ágyús ezred,
Hadműveleti iratok, szn. 1914. VIII. – 1915. V.*

November 27.

Délelőtt 8 órakor Wiciaretől kb. délnyugatra, egy védelmi állás elfoglalása, lö-
iránnyal Clo-nak. Célok hiányában az üteg nem lőtt. Sűrű köd is akadályozta a kilá-
tást. A vonatok előre küldésével (a vonatok azonképpen eligazítva, hogy Czyzynyen
állomásnál várja be menetkészben az ütegeket) az üteg 9 órakor vonult vissza
Czyzynyen át Dabiera. Útközben Mogilán lőszerpótlás volt.

November 28.

Délelőtt 4 órakor érkezett Nabienera. Az ütegek délelőtt 7 órakor indultak
Krakkó irányába, a váröv elérése után ott 1 óra 30 percig várakoztunk az oszlopban
való besorakozásunkra, s azután Podgorzén át Siwosewicére meneteltünk. Érkezés
oda délután 4 órakor.

November 29.

Az üteg Wilga-patakig, majd innen Wrazovieczre menetel, ahol tüzelőállásba
kellett volna menni, de az út járhatatlansága miatt a kijelölt állásba az üteg nem
mehetett, így a községben éjjeljezett az út helyreállításáig a falu közelében.

November 30.

Délelőtt 7 órakor az üteg tüzelőállásba ment. Itt maradt az üteg egész nap.
Délután 4 órakor a 82. gyalogdandár parancsára egy szakasz előremegy a rajtvonal-
ba a 355 magaslattól délre, ahol a lövegeket beépítjük. Az egész üteg előre megy
Wiziwicere.

December 1.

Délelőtt 9 órakor kijelölt állását elfoglalja a „Megfigyelő” a 401 magaslati pon-
ton.

December 2–5.

A rossz megfigyelési viszonyok következtében célok nem igen láthatók, az üteg
csak néhány markáns támpontra belövi magát. A gyalogdandár parancsára minden
üteg naponként járőröket küld ki az előterep felderítésére az ellenség támadó, előre-
nyomulási kísérleteinek megállapítására. Sok eredménnyel a járőrvállalkozások ter-
mészetesen nem járnak. Annyi meg volt állapítható, hogy csekély erejű ellenséges
gyalogság van szemben, jórész beásott állásokban.

December 6.

Az üteg parancsot kap, hogy az éj folyamán a gyalogság védővonalában foglal-
jon állást, hogy másnap délelőtt tervezett támadásukat támogathassuk.

December 7.

Az üteg elfoglalja az említett állást. E napon az előnyomulás nem kezdetett meg. Az ütegek a gyalogsággal összeköttetésben járőröket küldtek ki az éjjeli tüzérségi rajtaütés eredményeinek megállapítására. E járőrök megállapítása szerint ellenséges tüzérség még mindig nincsen a vár öv előtt, gyalogság is csekély számú. Délután az üteg megkezdte az előnyomulást. Előnyomulási irány Lirzatve közvetlen keletre lévő magaslata és a feladat az előnyomulás további folyamán a Wielicskától közvetlen délre lévő magaslatok birtokba vétele.

További előnyomuláshoz a parancsok bevárandók voltak. Ezen előnyomulást Rojszhó erőd előtt elhelyezett nehéz ütegek [gondolom 61M várágyúk és 24 cm ágyúk – Földesi] készítették elő és támogatták.

Ezen magaslatok szintén minden nehézség nélkül lettek elérve. Reznowa, Tanice és Mutuow közt elterülő magaslatokat 1 órakor délután értük el. Az üteg Prezebicanyba éjjelezik.

December 8.

Az üteg a tartalékban lévő 82. gyalogdandárhoz osztatott be. Előnyomulási irány Zwolka. Az üteg noha tartalékban volt, előbb innen állásba – Brokupicétől keletre – mint a vonalban lévő ütegek és hatásosan lőtte a magát beásni készülő ellenséget, majd délután 3 óra 30-kor az üteg oldalzó hatás céljából állást változtat 2 km-rel előbbre a 331 magaslaton és igen hatásosan tűzzel támogatja gyalogságunk támadását. A tüzérség hatásos segítségével folytán sikerült a támadás, elfoglaltuk a Komorowtól nyugatra lévő 292 magaslattól a 311-ig terjedő vonalat, bár a hiányos felderítés folytán csapataink egy váratlanul fellépő ellenséges erővel álltak szemben. Éjjelezés Biskupicén.

December 9.

Parancsra az összes ütegeknek az előző nap elfoglalt magaslati vonalon kellett volna állásba menni. Így a saját ütegeknek Bodzeuwtól északra a 292 magaslaton, amely még a saját rajvonal előtt volt és ahol erős gyalogsági harcok folytak. Így aztán az üteg Bodzeuwtól délre ment állásba Zakaasno felé. Az üteg a nagy köd miatt nem lőtt.

December 10.

Az ütegek reggel 6 óra 30-kor tüzelésre készen várták a régi tüzelőállásban a további parancsokat. Körülbelül 9 órakor reggel enyhe és verőfényes nap kezdett kibontakozni; a köd felszállt s így kb. 7 km távolságra egész jó kilátás vált lehetővé. A nap folyamán Zakerzowica, Kamiatki Gimnál lévő gyalogsági célok attól kb. 1000x délnyugatra lévő erdőségnél elhelyezett tüzérség lettek tűz alá véve. A dél-

után folyamán az ellenség a Csuszki, Bruesei vonalon nyert csapaterősítésekkel kísérelt meg ismételt heves támadást a 311-es magaslat ellen. Az ellenség minden itteni támadásra az utóbb nevezett magaslaton elhelyezett saját 2. üteg, valamint annak közelében elhelyezett nehéz – ismeretlen – ágyús és tarackos ütegek jól irányzott tüze következtében meghiúsult. Ezen támadások elhárításánál a Bodranow környékén elhelyezett ütegek egy része is igen hatásos oldalazó tüze is hasznos volt. De így a saját üteg is a tüzérsek napi működésére a felsőbb parancsnokságok által különös elismerésben részesült, az oroszoknak pedig említett helyen megkísérelt ismételt támadásai mindenhez igen nagy veszteséggel lett visszaverve.

December 11.

Az üteg kb. 1 km-rel délebbre az ellenség tűzhatásának kevésbé kitett helyen állt fel. Zackronwicitől keletre és délkeletre rajvonalak, Staniath Gor rajvonalak és gépfegyverek ettől keletre és délkeletre tüzérsek.

1 órakor délután arról értesültek, hogy Stanialki-Gran kolostor falai mögött 8 löveg és gépfegyverek vannak elhelyezve, a kolostor tornyában pedig szabad szemmel látható volt, amint annak ablaka kinyílik s onnan optikai jelek adtak. Minthogy ezen kolostor tornyán a genfi lobogó volt kitűzve, a kolostor rommá lövéséhez a tüzérdandár engedélye kellett. Az engedély azonban késett, s egy időben azon intézkedés érkezett be, melyben a tüzérdandár elrendelte, hogy az ütegek az oroszoknak a Zagorze és Stanialki-Gran közt lévő területen nyert erősítéseit, az ottani mélyedésekben lévő csoportosulását széjjel zavarják, illetve ezen irányból esetleg szándékolt támadásaikat a 292-es magaslat ellen megakadályozták. Így tehát mind fontosabb parancs, előbb ezt hajtottuk végre. Stanialki lödőzésére a korán beállott homály miatt sem is került sor.

December 12.

Délelőtt az üteg nem lőtt. Délután 3 órakor az üteg háromszor megváltozott éjjelezési parancs után Stankovicere megy és az egész ezreddel együtt éjjelezik. 13-án Az egész ezred Biskovicere megy és ott éjjelezik, 14-én pihenő nap ugyanott. 15-én délután 4 órakor az üteg az ellenség üldözésére elindul, Niepolomicén éjjelezés. 16-án az ellenség tovább vonul vissza. Délelőtt 5 órától menet Drwiniara. 17-én indulás 6 óra 45-kor, átkelés a Raba⁴¹ hídján Bienkowicénél. Éjjelezés Strzelec-Wielkén. 18-án menet Dolegara. Éjjelezés.

December 19.

Az üteg parancsot kap, hogy Miechowice WK-ra menjen, ahol a 11. dandárparancsnokság alá helyeztetett. A falu környéke ellenséges tűz alatt áll, ezért az üteg a falutól nyugatra eső állásába szakaszonként vonul be.

December 20.

A belövést az üteg a Dunajec túlszárnyára a délelőtt folyamán bevégezi. Délelőtt 11 órakor az üteg a tüzérdandár parancsára az otfinóvi templomot veszi tűz alá, majd egy Siedliszowice környékén álló ellenséges üteget sikerül a 3. üteggel együtt elhallgattatniuk.

December 21.

Menet Wal-Rudára. Az üteg bevonul az ezredhez. Tüzelőállás a Wal-Ruda „R” betűjétől közvetlenül nyugatra. Az üteg tűz alatt tartja Zabno környékén megkísérelt csapatösszevonásokat. Ellenséges tábori üteg állapított meg Nieciecza környékén. Nehéz ütegeink tűz alá veszik.

Az ezred 1914. december 21-iki állása. A fotó bal oldalán Wal-Rudánál látható a 2., a 3. és a 4. üteg, míg az 1. üteg Radlow felett foglalt állást.

Forrás: HM HL II. 1000 m. kir. 7. honv. tábori ágyúeszed 3. üteg, ütegnapló, 1914. 08. 04. – 1915. 5. 16.

December 22.

Az üteg állást változtat, Zabawától nyugatra a község mögött és erősen lövi a rajnonalban lévő megfigyelők segítségével az előnyomulást megkísérlő ellenséges gyalogságot.

Délután 5 órakor az üteg egy ellenséges fényszóróra tüzel és azt állásváltoztatásra kényszeríti. Egy szakaszt a tüzérdandár a 20. honvéd gyalogezred rendelkezésére bocsát. A szakasz kikülönített állásból a Dunajecen vert orosz hidat tartja tűz alatt.

December 23.

Az üteg erősen lövi Sanoka és Leka Siedlockát, amely irányból az ellenség heves támadást intéz a 8. gyaloghadosztály ellen és a gyalogság megállapítása szerint hatásonosan hozzájárult az ellenség visszavetéséhez.

December 24–25.

Mérsékelt tűztevékenység, időnként mutatkozó gyalogsági célokra ugyanazon állásból.

December 26.

Parancsot kapunk, hogy mivel lőszerpótlás nem várható, csak a legfontosabb célokra szabad tüzelni. Az üteg délelőtt 5 órakor parancs folytán állást változtat Zdarzec községbe. Belövések végrehajtottak.

December 27–31.

Az üteg a csoportba tartozó többi ütegekkel együtt felváltva lövi Niecziczka községet rajtaütésszerűen.

Az 1915. év a Dunajec melletti harcokkal folytatódik. Januárban az üteg az állás-harcok rendes harctevékenységét végzi. Nap mint nap tűnnek fel ellenséges gyalogsági és tüzérségi célok. Gyalogsági célok főképp ellenséges munkásosztagok, felváltások alkalmával előforduló csapatmozdulatok; tüzérségi célok: az állásaikat gyakran változtató ellenséges tábori ütegek. Az üteg célrészre Niecici falu és környéke.

December 5-dikén kelt dandár parancs a tábori ütegeknek a tüzelést csak ellenséges támadás esetére és igen fontos célokra engedi meg lőszerhiány miatt. E parancs után a tűztevékenység a minimumra csökken, csak újjól elrendelt belövések szakítják meg. Mint hogy ellenséges átkelés kísérletről csak Pasiekanál tarthatunk leginkább, az üteg pontosan belövi magát a hídra. Ez idő alatt a tisztek és legénység házakban lakik, a lovak megfelelően el vannak szállásolva.

1914. év utolsó napjaiban a 41. hv. hadosztály létszáma a veszteségek következtében annyira lecsökkent, hogy újjá kellett szervezni. Ez 1915. január 10-én megtörtént. 1915. február 11-én a hadseregpáncsnok József Ferdinánd főherceg, gyalog-

sági tábornok a hadosztálytól – és benne a két háziezredünktől – a következő elismerő sorokkal búcsúzott: „A 41. honvéd ho., mely a hadjárat kezdete óta majdnem szakadatlanul parancsnokságom alatt állott, most kiválik a 4. hds. kötelékéből. A ho. Uhnównál (Rawa Ruskától északra, 1914 VIII. 27–29) szemem láttára ment át a tűzkeresztségen s kiváló vitézségével már ezen első harcban teljes bizalmamat vívta ki. Meleg elismeréssel gondolok a sok csatára és ütközetre, melyekben a ho. ismételten a legjobban megfelelt; gondolok továbbá a néha válságos helyzetekre, melyekben a ho. állhatatosan ki tudott tartani. Biztos vagyok benne, hogy a 41. ho. az új hadsergekötelékben is éppoly kiválóan megállja helyét. Legjobb kívánságaim fogják kísérni a jövőben is.”⁴²

Mutnyánszky zászlós tüzérmegfigyelő rajza a zabawai toronyból.

A rajzon Schwartz alezredes láttamozása.

Forrás: HM HL II. 1000 m. kir. 7. honv. tábori ágyúszereg, hadműveleti iratok

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Hadtörténelmi Levéltár iratanyagai közül: II. 336. 4. doboz., m. kir. 82. honv. gyal. dandár, Eseménynapló, II. 714. m. kir. 7. tábori tarackos ezred, naplók, parancsok, II. 1000 m. kir. 7. tábori ágyúezred
- FELSZEGHY 1938. = *A magyar tüzér. A magyar tüzérség története.* (szerk.: Felszeghy Ferenc, Reé László), Reé László Könyvkiadó- és Terjesztővállalat, Budapest, 1938.
- BALLA 2014. = Balla Tibor et al.: *A magyar tüzérség 100 éve, 1913–2013*, Zrínyi Kiadó, Budapest, 2014.
- FÖLDESI 2012. = Földesi Ferenc: *„Sosemvolt” tüzérlaktanya ürügyén – Veszprém egyes múlt századi közállapotairól*, In: *Veszprémi Szemle*, 2012/1., 3–29. oldal
- GULYÁS 2013. = Dr. Gulyás Géza alezredes: *A fegyvernem megalakulása és a tüzértisztképzés beindítása, a fegyvernem részvétele az első világháborúban*, In: *Honvédségi Szemle*, 141. évf., 2013/4. sz., 45–52. p.
- HERCZEGH 1936. = Herczegh Géza: *A m. kir. Veszprémi 31. honvéd gyalogezred, a 31. 46. és a 79. honvéd menetzászlóalj, valamint a 31/I. népfölkelő zászlóalj története*, Cegléd, 1936.
- SCHAY = Schay Gusztáv nyug. gyalogsági tábornok: *A 41. honvéd-gyaloghadosztály harcai a Kárpátokban 1915. telén.*, In: *Szemelvények a világháborúról. A m. kir. Hadtörténelmi Levéltár kiadványa*, Stephaneum Nyomda és Könyvkiadó R. T., Budapest, é.n., 75–292. oldal
- STIELLY 1923. = Stielly Walter: *Részlet a m. k. 41. honvéd gyaloghadosztály kárpáti harcaiból 1915 márciusában*, In: *Hadtörténelmi Közlemények*, 1922–1923. évf., 23–24. kötet, 290–309. oldal

JEGYZETEK

- ¹ 10000/eln.–1912. Újjászervezést előkészítő intézkedések 1912 októberétől kezdődőleg. Honvédelmi Minisztérium (**a továbbiakban: HM**) Hadtörténelmi Levéltár (**a továbbiakban: HL**) HFP 2486/eln.–1912. (556. doboz)
- ² A nap – március 1. – egyben a honvédtüzérség megalakulási napja is.
- ³ Részletesebben lásd: GULYÁS 2013., 45–52. p.
- ⁴ Részletesen lásd: FÖLDESI 2012., 3–29. oldal
- ⁵ Megyesi Schwartz Jenő ezredes, majd nyugdíjazása után címzetes tábornok. Sopronban született 1866. január 17-én. Apja Megyesi Schwartz Miklós, anyja Bayer Mária. Felesége Stimpfl Klotild, akitől négy gyermeke született: Alfonz, Eugénia, Klotild és Róbert. A bécsi tüzér hadapródiskolát 1881 és 1885 között végezte. A tényleges katonai szolgálatát 1883. január 7-én kezdte meg. 1913. január 1-el a Magyar Honvédség tényleges állományába került, egyúttal áthelyezték a cs. kir. 5. nehéz tarackos osztálytól és kinevezték a m. kir. 2. honvéd tábori ágyúosztály parancsnokává, majd 1914. március 28-val áthelyezték a 7. hv. tábori ágyúezredhez a II. osztály parancsnokának. Órnaggyá 1913. május 1-el léptették elő. Alezredes 1915. július 1-el, majd ezredes 1918. február 1-től. Nyugállományba helyezték 1919. január 1-én, azóta nem teljesített katonai szolgálatot. 1919-ben Veszprémben lakott a Szabadi utca 11. szám alatt. Egy 1941. évi nyugdíjmegállapító iraton a lakása már – visszatérve a család származási helyére – Sopronban van. Halálának időpontja általam nem ismert.
- ⁶ A veszprémi 31. hv. gyalogezred története 1936-ban megjelent, ahol részletesen lehet olvasni a megalakulásukról, de főleg a világháborús szerepükről, az ütközetekről. A könyvet hasonló kiadásban a Veszprémi Szemle Várostörténelmi KHA jelentette meg 2014-ben. Lásd: HERCEGH 1936.

- ⁷ HM HL II. 714. m. kir. 7. tábori tarackos ezred, naplók, parancsok
- ⁸ HM HL II. 1000 m. kir. 7. honv. tábori ágyúezred, Hadművelleti iratok, 1914. 8. – 1915. 5.
- ⁹ Az ezred teljes iratanyagának feldolgozását későbbiekben egy könyv formájában tervezem feldolgozni. – Földesi
- ¹⁰ HM HL II. 1000 m. kir. 7. tábori ágyúezred, 4. üteg, ütegnapló, 1. kötet, 1914. 07. 31. – 1914. 12. 31.
- ¹¹ A továbbiakban szögletes zárójellel jelzem azokat a mondatokat, szavakat, melyek csak a naplóban tett rajzok, széljegyzetek és utalásokkal lehet értelmezni. A rajzok sajnos ceruzával készültek, hevenyészett, közlésük a tanulmányban nem célszerű.
- ¹² Minden ütegben 6 löveg, azaz ágyú és 6 lőszerkocsi volt hat-hat mozdonyal. Összesen tehát 24 löveg, 24 lőszerkocsi és 48 mozdony. Úgy az ágyúk, mint a lőszerkocsik, meg a mozdonyok is kétkerekű járművek voltak. Ha meneteléskor az ágyút vagy a lőszerkocsit a mozdony mögé kapcsolták, úgy négykerekű járművé lettek. Minden mozdony elé három pár ló lett befogva. A baloldali lovakon egy-egy hajtótüzér ült. A löveg kezelő legénysége a lövegen, illetve az ágyúcső mellett és a mozdonyon ült. A tisztek és tisztetek szakaszonként, illetve ütegenként lóháton lovagoltak, úgyszintén az I. és II. osztály, valamint az ezredparancsnokság törzse is, akik az egész tüzérezredet vezették.
- Forrás:
http://nagyhaboru.blog.hu/2016/04/04/uteg_loveg_loszerkocsi_avagy_mit_kell_tudni_egy_tuzerezredrol
- ¹³ Az esetet a 31. hv. gy. ezredtörténetben is megemlítik, csak augusztus 4-i dátummal. Lásd HERCZEG 1936., 18. oldal.
- ¹⁴ Mozdony: Az ágyútalpához kapcsolható kétkerekű jármű, amelyen lőszer és tüzéretet is szállítanak. A mozdonyon van a lőszer tartó mozdonysekrény, amelynek fedelén három tüzér ül. E kétkerekű taligához kapcsolják a lövegtalpat és a rajtafekvő löveget, így négykerekű járművé válik.
- Forrás: Pallas Nagylexikona, <http://mek.oszk.hu/00000/00060/html/index.html>
- ¹⁵ Már mint a lőszer tárbá, amit a katonai szleng „szekrény”-nek nevezett.
- ¹⁶ HM HL II. 1000 m. kir. 7. tábori ágyúezred, 1. üteg, ütegnapló, Lapszámok: 1–105-ig, 1914. 8. 4. – 1915. 7. 11.
- ¹⁷ nagymányai Koller Sándor († 1919. szept. 20., 66 éves korában), aki 1905-1915 között volt alispán. Sírja az Alsóvárosi temetőben van.
- ¹⁸ Veszprém és a háború, A honvédtüzérek eskütétele, Veszprémi Hírek, 1914. augusztus 23., 4. oldal
- ¹⁹ kurtály: fegyver, a közvetlenül nem harcolók részére. A kurtály megnevezés gyaníthatóan kifejezetten magyar eredetű szó, mert más nyelveken a német „stutzen” szónak valamilyen változatait használják. Az angol szakirodalom „short rifle” kifejezése a „rövid puskát” jelenti. A karabély és a kurtály közti tömegkülönbség – 0,2 kg – az eltérő szerelésekből ered. A fegyver tömege: 3,4 kg, a fegyver hossza: 1000 mm, csőhossz: 500 mm.
- Forrás: <http://uni-nke.hu/downloads/bsz/bszemle2003/techn120201.html>. Letöltés ideje: 2014. 07. 07.
- ²⁰ Elmentek a honvédek, Veszprémvármegye, 1914. augusztus 23., 2–3. p.
- ²¹ A 82. honvéd gyalogdandár (hv. gy. dd.) alárendeltségébe tartozott a m. kir. 20. honvéd gyalogezred (Nagykanizsa), az m. kir. 31. veszprémi honvéd gyalogezred, valamint a m. kir. 7. honvéd tábori ágyúezred. A 82. hv. gy. dd. pedig a 41. honvéd gyaloghadosztály (hv. gy. hdo.) alárendeltségébe volt szervezve. A 41. hv. gy. hdo. szervezetében volt a 82. hv. gy. dd, a 40. hv. gy. dd, valamint a 41. hv. tü. dd. Ez utóbbi tüzérdandár szervezetéhez tartozott a 7. hv. tábori ágyúezred 4 üteggel, valamint a cs. és kir. 12. tábori ágyúezred 3., 4. és 5. ütege.

- ²² A továbbiakban az ezred tűzkeresztségéig az ütegek napi beszámolóját is közlöm.
- ²³ HM HL II. 336. 4. doboz., m. kir. 82. hov. gyal. dandár, Eseménynapló 1914. VIII. 4. – 1915. III. 26, 1–91 lapszám
- ²⁴ Hgh = Hegerhaus, vagyis erdőórház
- ²⁵ Az eredeti iraton oldalt széljegyzetben: *egész 7. á.e.*
- ²⁶ Folw. = Folwark = major
- ²⁷ Eddig a 82. hv. gyalogdandár beszámolója. Folytassuk az augusztus 28-iki események ismertetését már a tüzérezred ütegeinek feljegyzései alapján.
- ²⁸ Vagyis 50–100 lépés távolságra. Egy ember átlagos lépéshossza kb. 75 cm, így az előbbi távolság 37–75 méter.
- ²⁹ A m. kir. nagykanizsai 20-ik honvéd gyalogezred, II. zászlóalj parancsnoka.
- ³⁰ Továbbiakban folytatás a 4. üteg beszámolója alapján.
- ³¹ HM HL II. 1000 m. kir. 7. tábori ágyúezred, Hadművelési iratok, szn., 1914. 08. – 1915. 05.
- ³² Vagyis 900 méterre.
- ³³ HM HL II. 1000 m. kir. 7. tábori ágyúezred, Hadművelési iratok, szn., 1914. 08. – 1915. 05.
- ³⁴ E. St. Zielona = Eisenbahn Station Zielona = Zielona vasútállomás
- ³⁵ MH = Mühlhaus = Malomház
- ³⁶ Szállítóoszlop
- ³⁷ Forrás: <http://www.hungarianarmedforces.com/naptar/>, Letöltés ideje: 2016. 04. 11.
- ³⁸ Vagyis 2250 méter távolságra.
- ³⁹ Forrás: <http://www.hungarianarmedforces.com/1vh/OA/>, Letöltés ideje: 2016. 04. 11.
- ⁴⁰ A mi honvéd tüzérségünk hőstettei, Veszprémvármegye, 1915. 01. 24., 2. oldal
- ⁴¹ Raba a Visztula déli mellékfolyója.
- ⁴² SCHAY, 78. p.